

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

APARE O DATA PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

Nr. 11. BUCUREŞTI, FEBRUARIE 1893 Anul II.

PSYLLA

(ROMAN PENTRU COPII)

— Dedicat Domnişoareĭ Lolica Z. Arbore —

I.

Târgul sclavilor la Roma

Aproape de vre-o douĕ césurĭ deja sórele aurea cu razele sale domul templuluĭ luĭ Castor. Douĭ tinerĭ se apropiară de uşile templuluĭ şi se opriră. Unul din eĭ avea înfăţişarea unuĭ băiat ca de vre-o douĕ-ḑecĭ de anĭ şi era palid, slab, cu ochiĭ înfundaţĭ. El era îmbrăcat într'o tunică albă de mătase, care se tîra jos, tăvălită în noroiul stradelor; în pĕrul sĕŭ făcut inele eraŭ pe icĭ pe colea înfipte nisce florĭ naturale. Cel-l'alt era un tînĕr ca de vre-o 25 anĭ, îmbrăcat în nisce haine luxóse dar curate, el avea înfăţişarea unuĭ om care a petrecut nóptea la vre-o sindrofie şi de aceea era ostenit.

— Salut pe descendentul ilustruluĭ Pilumnus! zise cel maĭ în vîrstă. Vĕd că eştĭ demn de a te prenumĕra printre progenitura luĭ Traian. Bĕtrânul tĕŭ strĕmoş Pilumnus a inventat pilugul pentru a sdrobi grâul, iar tu măturĭ stradele cu mătasea tunicelĭ tale de patrician.

Băiatul palid surîse la aceste cuvinte şi se rezimă de umĕrul întêmpinătoruluĭ sĕŭ; el era beat şi abia se ţinea pe picióre.

— Pe Jupiter, iţĭ jur, că nu te-am putut întrece pe tine divul Quintus Ovilius. După a treia amforă de falern de geaba îmĭ încunun fruntea cu florĭ próspete, mintea mea nu maĭ pricepe nimic şi totul în jurul meŭ se învîrteşte. Ştiĭ de unde viŭ?

— De unde să ştiŭ eŭ? E prea de diminéţă ca să pot crede că aĭ eşit de acasă, după ce aĭ dormit liniştit în patul tĕŭ, decĭ presupuĭ că d'abia acum mergĭ spre casă!

— Aşa este Quintus, dar de unde viŭ?... Eĭ bine, să ţĭ o spuĭ eŭ. Am petrecut nóptea la Marcus Lentulus, care ne-a ospĕtat de minune.

— Să-ţĭ fie de bine.

— Aşteaptă! Să-ţĭ povestesc ce am mâncat noĭ la masă. Intîiŭ ni s'a servit un blid de şorecĭ fripţĭ în dulcéţă de mac, apoĭ ficat de bróscă ţestósă fiert în unt-de-lemn de Cipru, apoĭ pesce de mare împănat cu creerĭ de elefant, apoĭ friptură de păun, garnisită cu frunze de dafin, feartă în canfră.... apoĭ...

— Destul, destul! întrerupse Quintus, mĕ apucă gréţa ascultându-tè numaĭ. Dacă vreĭ să dejunezĭ bine vino la mine azĭ şi sunt sigur că veĭ uita prânzul tĕŭ de astă nópte.

— Primesc amice, primesc!

37.965.
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dar ce este acolo, uită-te, zise Quintus, ce lume se adună!

— Este târgul sclavilor. Cum? n'aĭ fost în aceste locurĭ nicĭ-o-dată? Tocmaĭ acum târgul e în toiul sĕŭ, vreĭ să vezĭ? e lucru fórte curios.

— Pe legea zeilor nemuritorĭ! Sunt curios a vedea acest târg, nu l-am vĕzut nicĭ-o dată. Sunt stăpân peste 500 de sclavĭ, dar nu 'ĭ am cumpĕrat personal, ci am ordonat intendentuluĭ meŭ să cumpere acéstă marfă. Haide Pilumnus, să privim vînzarea sclavilor!

Târgul sclavilor se făcea în antica Roma chiar în apropiere de Forum, la óre-care depărtare de templul luĭ Castor, tocmaĭ la marginea oraşuluĭ, la pólele unor stâncĭ, ce se scoboraŭ spre malul Tibruluĭ. O tavernă murdară, săpată pe jumĕtate în chiar zidul uneĭ stâncĭ servea pentru vînzĕtoriĭ sclavilor drept bursă, unde eĭ desbăteaŭ preţurile asupra mărfeĭ lor viĭ.

In diminéţa zileĭ, când începe povestirea nóstră, târgul sclavilor era fórte animat; cauza animaţiuneĭ era sosirea unor prizonierĭ, — dacĭ, victime ale resbeluluĭ crâncen al romanilor cu vigurosul popor dac, care pe acele timpurĭ trăia în frumósa nóstră patrie România.

Sclaviĭ aduşĭ la târg pentru a fi vînduţĭ, eraŭ mânaţĭ întocmaĭ ca o turmă de vite, înconjurată de soldaţĭ romanĭ; la intrarea în Forum, tocmaĭ la marginea oraşuluĭ, prisonieriĭ trebuia să trécă pe sub nisce lăncĭ saŭ suliţĭ, legate în formă de pórtă. Alăturĭ cu acéstă pórtă improvizată, stătea un lăncier, care ţinea în mână o prăjină mare pe care atârna sub stema Romeĭ *edictul* roman privitor la sclavie. Acest edict suna: cum că orĭ-ce prizonier de resbel, o dată ce a trecut prin furcile suliţelor de pe piaţa sclavilor *(sub hasca)* perde calitatea de om liber şi devine sclav. Alăturĭ de suliţe saŭ *hasca* era o masă lângă care stătea un centurion îmbrăcat în haine albe, care înscria pe nişte pergamente numele, secsul şi vîrsta prizonieruluĭ, precum şi numele stăpânuluĭ sĕŭ, după îndeplinirea acesteĭ proceduri, Centurionul lovea cu un beţişor de treĭ orĭ masa şi ordona prisonieruluĭ să se apropie de *edilul* Romeĭ, care şedea alăturĭ de masă în hainele sale de purpură.

Edilul ridica mâna şi zicea:

— Eştĭ sclav!

Quintus Ovilius şi tînĕrul Pilumnus se apropiară de acest loc al târguluĭ sclavilor, unde îndată ce mulţimea 'ĭ-a observat, lancieriĭ se deteră îndărăt pentru a face loc la duoĭ patricienĭ, îmbrăcaţĭ cu distincţiune. Centurionul vĕzêndu-ĭ ordonă ca să se aducă douĕ scăunaşe pentru nobiliĭ cetăţenĭ aĭ Romeĭ. Ambiĭ patricianĭ se aşezară unul lângă altul.

In faţa luĭ Centurion fu adus un dac vînjos, cu faţa marţială, ale căruĭ mâinĭ eraŭ legate împreună cu mâna uneĭ femeĭ tinere şi fórte frumósă, de şi palidă de spaimă şi durere. Nenorocita căzu jos, ne maĭ avênd forţă să se ţie pe picióre.

— Sunteţĭ sclavĭ! strigă vocea edilului.

— Să mergem maĭ departe Quintus! M'am plictisit aci, zise Pilumnus!

— Haide! Sunt curios să vĕd vînzarea propriŭ zisă a sclavilor, rĕspunse Quintus.

Şi ambiĭ patricianĭ se ridicară în picióre şi merseră spre târg. Acolo vînzarea sclavilor se făcea deja cu mare activitate. Nişte precupeţĭ grobianĭ, cu biciurĭ în mâinĭ, înconjuraţĭ de sclavĭ, vociferaŭ lăudând trecĕtorilor marfa lor.

Era un spectacol trist, sfîşietor — aceştĭ nenorociţĭ de sclavĭ, victime ale resbeluluĭ, răpiţĭ din patria lor pentru a deveni robĭ într'o ţară străină. Cu tóte astea, mulţimea care se plimba prin târg nu părea preocupată de sórta nenorociţilor, expuşĭ a fi vênduţĭ. Cumpĕrătoriĭ veneaŭ, se apropiaŭ de sclavĭ, ĭĭ desbrăcaŭ de haine, pentru a se asigura că n'aŭ rănĭ pe corp, că nu sunt infirmĭ; deschideaŭ gura sclavuluĭ, numĕrêndu-ĭ dinţiĭ, ca la caĭ, îĭ loveaŭ cu pumniĭ în pept, pentru a auzi dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

plămânii resună bine şi aşa mai departe. In acest timp precupeţii strigaŭ în gura mare:

— Poftiţi domnilor, poftiţi aci. Voiţi bărbieri buni, spălătorese, gladiatori, florărese, bucătari, profesori de limba gréca, muzicanţi, actori, balerine? Avem de tóte.

In acest moment lângă un precupeţ cu fisionomia unei bestii brutale, se auzi de-o-dată şueratul unui şérpe. Dintr'o crăpătură, făcută în zid, eşi un şérpe arămiu, care ameninţă cu limba sa veninósă pe vînzétorul de sclavi. Precupeţul se repezi asupra reptilei şi ridică biciul, dar vipera se ascunse imediat în gaură. In acelaş timp, când se auzi şuerătura şérpelui, o tînără fată expusă spre a fi vêndută, întórse capul, privi şérpele şi începu a plânge.

— Să fii blestemată vrăjitóre! strigă precupeţul! De când am cumpérat pe acésta slăbănógă fiinţă de la nişte legionari, un şérpe mé urmăresce ca umbra şi mé tot ameninţă cu dinţii séi veninoşi.

Mulţimea începu a rîde, privind cu mare curiositate gaura unde s'a ascuns şérpele, iar precupeţul urmă a-şi lăuda marfa.

— Iată, domnilor, un bun bucătar. El a slujit deja pe mai mulţi patricieni.

— Dar dacă e bun pentru ce stăpânul séŭ 'l-a vîndut? întrebă unul din cumpărători.

Precupeţul arătă o placă atârnată de pieptul unui sclav, apoi zise:

— Are năravul réŭ de a se supăra şi atunci pentru a-l face să se supue, trebue bătut mereŭ. Cetăţeni ai Romei, defectul acesta nu e mare, de óre-ce remediul stă la îndemâna fie-căruia. Uitaţi-vé, de pildă: haide! scólă-te mizerabile! Arată spinarea ta sfîşiată de biciŭ, ca cumpărătorii să vază ce fel de animal eşti!

Cu aceste cuvinte precupeţul ridică biciul şi lovi pe un sclav bétrân.

Acesta nici că ţipă, dar la sunetul biciului tînăra sclavă, numită de precupeţ vrăjitoare, căzu leşinată.

— Iată o fiinţă prea sentimentală! zise cu hohot precupeţul. Aşteptaţi, domnilor, ca să vedeţi cum deştept eŭ fetele din leşin.

Mişelul ridică braţul séŭ şi învârti biciul în aer.

— Să nu o loveşti! strigă un om din mulţime.

Precupeţul se întórse şi privi omul. Fisionomia plină de demnitate, precum şi haina de distincţie cu care acest om era îmbrăcat, impuse óre-care consideraţiune vînzétoruluĭ de sclavi.

— Aveţi de gând s'o cumpăraţi, domnule? întrebă precupeţul.

— Da! respunse cu o voce liniştită omul. De unde vine acésta copilă, din ce ţară?

— Cununa de pe capul eĭ, vé arată, domnule, zise precupeţul, că este prizonieră din resbel. Picióre le, prăfuite cu gips, vé arată că vine de pe uscat. Am cumpărat'o de la un centurion care s'a întors din Dacia, împreună cu alţi doué-zeci de sclavi. Iată tot ce ştiŭ despre acésta fată, care n'ar merita ca să vorbesc mai mult despre o fiinţă aşa de subţirică, precum este ea. Să ne tocmim, o vînd ieftin!

Z. A.

(Va urma).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

APARE O DATA PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

Nr. 12. BUCUREŞTI, MARTIE 1893 Anul II.

PSYLLA

(ROMAN PENTRU COPII)

— Dedicat Domnişoarei Lolica Z. Arbore —

II*)

Sclava liberată

Pe când vînzĕtorul robilor vorbea ast-fel lăudându-şĭ marfa sa vie, acela, către care sĕ adresa dênsu, sĕ apropie de tînĕra fată dacă şi-ĭ stropi fruntea cu puţină apă rece. Copila înalţă capul, deschise ochiĭ şi pronunţă într'o limbă străină câte-va cuvinte.

— Cât cerĭ pentru acéstă sclavă? întrebă omul pe vînzĕtor.

— Fórte ieftin; o sută de sesterce.

Cumpĕrătorul scóse de sub tunică o pungă şi începu a numĕra baniĭ. Vînzĕtorul însă observând graba cu care cumpĕrătorul era gata să plătéscă suma cerută, regretă că a cerut aşa de puţin. Luând decĭ baniĭ în mână şi numĕrându-ĭ la rêndul sĕŭ, zise:

— Mi-aţĭ dat numaĭ o sută de sesterce.

— Eĭ şi? N'aĭ cerut tu atât?

— Pre legea mea c'aţĭ greşit; am zis 200 şi nu o sută; iată doĭ patricienĭ romanĭ, carĭ staŭ aci şi pot să mărturiséscă, că aşa a fost.

Necunoscutul privi copila şi ochiĭ sĕĭ sĕ umplură de lacrimĭ. Apoĭ el scóse iarăşĭ punga şi dede vînzĕtoruluĭ încă o sută de sesterce.

— De ce ţine acest om aşa mult ca să cumpere p'acéstă fetiţă slabă? întrebă încet Quintus Ovilius pe Pilumnus. Priveşte, e palidă, bolnăviciósă, slabă. Sunt convins că peste treĭ lunĭ ea va muri de dorul ţĕreĭ, din care a fost adusă.

— Pre legea mea, rĕspunse Pilumnus. Am să-mĭ fac plăcerea de a necăji puţin p'acest necunoscut. Ascultă Ovilius aĭ să rîdĭ, voiŭ cu orĭ-ce preţ să cumpĕr p'acéstă fată. Heĭ! vînzĕtorule, nu te grăbi a vinde, îţĭ daŭ 300 sesterce.

Vînzĕtorul isbucni de bucurie.

— Aĭ auzit domnule, zise el cumpĕrătoruluĭ. N'aĭ atins încă cu mâna ta mâna mea, decĭ vînzarea nu s'a făcut.

— Eştĭ un vînzĕtor necinstit, rĕspunse acesta. Dar iată că vine edilul şi va face dreptate.

Edilul sĕ apropia în adevĕr şi asculta despre ce e vorba, apoĭ îşĭ pronunţă verdictul:

— N'aĭ atins mâna vînzĕtoruluĭ, decĭ vînzarea nu s'a făcut încă, dar aĭ dreptul a urca preţul şi a concura cu acela, care a venit după tine.

*) A sĕ vedea începutul în numĕrul precedent.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Fie ş-aşa, rĕspunse atunci cumpĕrătorul. Daŭ 400.

— Daŭ o mie! strigă Pilumnus.

Copiliţa privea în acest moment în juru-i şi pricepênd că sĕ desbate sórtea sa, căḑu în genunchi şi agăţîndu-se de tunica omuluĭ, care o stropise cu apă, îl rugă să nu o părăséscă. Nenorocita ridică mâna sa drépt㠚i atinse cu ea fruntea sa, apoĭ pieptul, apoĭ umĕrul drept şi în fine umĕrul stâng. Vĕḑênd acéstă mişcare, cumpĕrătorul dede din cap arătând cum că a înţeles. Copiliţa făcuse cruce — decĭ era creştină.

— Daŭ 1500! strigă el.

— Daŭ 2000, zise Pilumnus, roşiŭ ca racu.

— Daŭ 3000!

— Daŭ 4000!

— Daŭ 10.000!

Necunoscutul sĕ apropiă atunci de patrician şi-i zise:

— Patriciane, acéstă fetiţă e bolnavă, dênsa n'are să trăiască mult.

— Şi ce-mĭ pasă mie!

— Pentru ce dar vreĭ s'o cumpĕrĭ?

— Pentru aceia, pentru-ce vreĭ tu s'o aĭ. Un capriciŭ!

— Eĭ bine, ţĭ propun o afacere fórte avantagiósă. In locul acesteĭ fetiţe bolnave îţĭ daŭ un om viguros, devotat şi care vorbeşte şi ştie a scrie greceşte. Veĭ putea să-l vinḑĭ pe preţ de cel puţin o sută de miĭ de sesterce!

— Unde e acest sclav?

— E înaintea ta!

— Cum! Tu? Om liber, cetăţean roman, vreĭ a deveni robul meŭ, pentru a poseda acéstă copilă.

— Voiesc s'o fac liberă!

— Cunoşţĭ póte familia sa! Este ea fiica ta?

— Nu o cunosc; o vĕḑ pentru întâiaş-dată în viaţă-mĭ.

— O iubeşţĭ?

— Nu.

— Atunci nu pricep nimic.

— Voiŭ s'o fac liberă, pentru ca să se bucure stăpânul meŭ.

— Apoĭ aĭ zis că eştĭ de vînzare, că adică eştĭ om liber, decĭ de ce fel de stăpân vorbeştĭ.

— D'acela care stăpâneşte lumea!

— Pre legea luĭ Jupiter, acum numaĭ am înţeles de ce e vorba. Bine, bine; consimt şi primesc propunerea. Plătesc baniĭ pentru acea copilă, care devine róba ta, iar tu eştĭ robul meŭ.

Necunoscutul rĕspunse printr'un semn de consimţire.

Pilumnus îl privi în albéţa ochilor.

— Te rog însă un singur lucru: mĕ veĭ lăsa liber pentru un ceas încă, ca sĕ pot conduce p'acéstă copilă într'un loc sigur.

— Primesc, primesc şi acéstă propunere! rĕspunse Pilumnus.

Apoĭ scóse din buzunarul sĕŭ nişte tablete ceruite, pe carĭ scrise câte-va rênduri cu ajutorul unuĭ stilet de aur.

— Hè, vînzĕtorule, iată tableta cu care te veĭ duce la intendentul meŭ să primeştĭ baniĭ.

Vînzĕtorul luă tableta şi sĕ închină, apoĭ împinse copila spre patrician. Nenorocita căḑu drept în genunchi. Pilumnus scóse atunci de sub tunică un *as* (o mică monetă romană), îl arătă vînzĕtoruluĭ şi pronunţă următórea formulă:

— Zic cum că acéstă fată după legile *quirite* a mea este, de óre-ce am cumpĕrat-o cu acéstă monetă şi acest cântar.

El aruncă moneta de aramă într'un cântar al vînzĕtoruluĭ şi apoĭ, întorcêndu-se către necunoscut, zise:

— Îţĭ vênd pe sclava mea pentru patru asĭ! Primeştĭ?

Mulţimea, care sĕ adunase în jurul lor, începu a aplauda, mulţumită fiind de neobicĭnuitul negoţ ce sĕ făcea. Necunoscutul surîse cu dispreţ.

— Veĭ vedea c'acest om îmĭ va refusa de a cumpĕra cu patru *asĭ* o sclavă, pentru care eŭ am plătit 10.000 sesterce, strigă Pilumnus supĕrat.

Apoĭ plecându-se la urechea necunoscutuluĭ, îĭ şopti:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Fă ce zic eŭ. Dacă mulţimea va afla că acéstă fată e creştină, o va sfâşia în bucăţi.

— Primesc! zise atuncĭ cu voce tare omul, iată patru asĭ!

Şi necunoscutul aruncă banii în cântar, pronunţând aceiaşĭ formulă, pe care a pronunţat maĭ 'nainte Pilumnus.

— Copila e róba ta!

Necunoscutul apucă de mână pe nenorocita fetiţă şi, urmărit de nişte cască gură, merse spre tribunalul pretoruluĭ. Acolo dênsul puse mâna pe capul copileĭ şi zise:

— Eŭ, cetăţean al Romeĭ, voiesc c'acéstă femeiă să fie liberă, şi să se folosésca de tóte drepturile cetăţeĭ romane.

Atuncĭ sĕ ridică în picióre un lictor, care luând în mână o spadă atinse cu dênsa capul feteĭ:

— Eştĭ liberă!

După indeplinirea acesteĭ ceremoniĭ, s'a dresat un act, care s'a scris pe nişte tablete. Apoĭ necunoscutul urmat de fată părăsi Forum.

Pilumnus, imediat ce observase cum că omul cu copila pleacă, scóse din sînul sĕŭ un fluer de argint şi sufland în el şuieră de treĭ orĭ. Imediat un arap ghebos şi diform ieşi din mijlocul mulţimeĭ şi sĕ apropiă de dênsul. Pilumnus îĭ făcu cu ochiu, arătând părechea care se depărta.

Arapul aruncă asupra stăpânuluĭ sĕŭ o privire, care-ĭ arĕta că este înţeles, apoĭ zise un cuvînt şi sĕ repezi după necunoscut.

— Acum, scumpul meŭ Ovilius, zise Pilumnus putem să ne despărţim, ducêndu-ne fie-care acasă.

Eĭ sĕ despărţiră, salutându-se.

Pilumnus era aprópe de palatul sĕŭ. Abia s'a apropiat dênsul de uşa de intrare, şi un sclav, înlănţuit sub gangul uşeĭ, se ridică în picióre şi deschise uşa. Acest sclav robust, ca de vr'o 30 de anĭ, era păzitorul caseĭ şi la romaniĭ avuţĭ se numea *ostiarius*.

Pentru funcţia acésta sĕ alegeaŭ robiĭ ceĭ maĭ bine făcuţĭ şi maĭ puternicĭ; când un patrician sĕ înfunda în datoriĭ, ostiarius rĕŭ, ca un câne turbat, nu permitea să se apropie de locuinţa stăpânuluĭ sĕŭ absolut nicĭ unul din creditorĭ.

Pilumnus traversă maĭ multe odăĭ vaste din palatul sĕŭ şi sĕ opri într'un salon, ale cărui ferestre daŭ în grădină. El sĕ culcă pe un pat acoperit cu nişte stofe scumpe şi nişte pieĭ de tigru. După o nópte petrecută în bĕutură şi sindrofie, patricianul era fórte obosit, pleópele sale în curênd sĕ închiseră şi el àdormi. Imediat sclaviĭ, carĭ umpleaŭ odaia de intrare, deteră semnalul uneĭ tăcerĭ adâncĭ şi întregul palat sĕ cufundă într'o amorţélă de nópte.

(Va urma) Z. A.

ENIGMĂ

Cine nu mĕ vede, nu mĕ aude!
Ghicĭ ce este?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Et vous aussi, mes chers amis, vivez heureux ! Mais n'oubliez jamais qu'il n'y a de vraiment heureux que ceux qui contribuent au bonheur des autres. Je suis heureuse, moi.

Paule montra le Ciel avec une profonde mélancolie ; elle leva les yeux vers les lieux célestes, puis, comme la voiture roulait déjà sur la grande route, elle soupira en disant :

— Ah ! lieux chers où j'ai passé mon enfence et ma jeunesse ! Je ne vous reverrai plus ! Route, par où j'ai tant de fois passé, reçois mes adieux ; je te quitte, château, où j'ai vécu tant d'années heureuses ! Adieu ; Paule part pour ne jamais revenir.

Et elle éclata en sanglots.

— Ne pleure pas, ma Paule chérie, dit Henri ; veux pas que tu pleures ; faut être gaie, comme t'as toujours été.

— Oh ! oui, je serai gaie ; Dieu me rendra ma gaîté....

XIX.

Fin de Paule et du livre

Peut-on être heureux quand on voit le malheur des autres ?

Mais peut-on rendre heureux les autres sans se sacrifier soi-même ?

Se sacrifier, c'est devenir heureux.

Sachons nous sacrifier, mes enfants !

— Şi voĭ de asemenea, scumpiĭ meĭ amicĭ, să trăiţĭ în fericire ! Să nu uitaţĭ însă nicĭ o dată că numaĭ aceĭa sînt adevĕrat fericiţĭ, carĭ lucréză pentru fericirea altora. Eŭ una sînt fericită !

Paula, cu o adâncă melancolie, arătă Cerul, rădicându'şĭ ochiĭ cătră sferele de sus ; apoĭ, când caiĭ alergaŭ deja pe drumul cel mare, ea suspină zicênd :

— O ! locurĭ scumpe, unde eŭ mĭ-am petrecut copilăria şi tinereţea ! Eŭ n'o să vĕ maĭ revĕz ! Drum pe care eŭ am umblat atâta, adio ! adio şi tu, castel unde am trăit atâţĭa anĭ fericiţĭ ! adio ! Paula plécă şi nu se va maĭ întórce !

Şi ea se înecă în lacrimĭ.

— Nu plânge, draga mea Paulo ! zise Enric ; eŭ nu vreŭ ca tu să plângĭ ; trebuĭ să fiĭ veselă, cum aĭ fost tot-d'a-una.

— O, da ! voiŭ fi veselă ; D-zeŭ îmĭ va redà veselia.

XIX.

Finea Pauleĭ şi a cărţiĭ

Póte óre să fie cine-va fericit, când privesce nefericirea altora ?

Dar érăşĭ, póte el óre a face fericiţĭ pe alţiĭ fără a se jertfi pe sine însuşĭ ?

A se jertfi, este a deveni fericit.

Să scim a ne jertfi, copiiĭ meĭ !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

PSYLLA

ROMAN PENRU COPII

— Dedicat Domnişóreĭ Lolica Z. Arbore. —

III [1])

Rĕstignit.

Odată se auzi o mare zarvă în anticamera patricianuluĭ; se certa servul înlănţuit lângă uşa de intrare cu un străin, care voia cu or-ce preţ să intre în palat. Deşteptat din somn şi prin urmare supărat, Pilumnus se ridică de pe pat şi ieşi ca să vază cine este acela, care cutează a forţa intrarea locuinţeĭ sale. La uşă el fu întîmpinat de *ostiarius*, care ţinea de piept p'un străin.

— Am promis, zise acest om, de a veni la d-ta peste o oră, dar sclaviĭ dumitale nu'mĭ daŭ drumu să intru.

— Veĭ intra! strigă Pilumnus, veĭ intra, căcĭ eştĭ sclavul meŭ, dar de óre-ce m'aĭ deşteptat din somn veĭ fi rĕstignit. Haide, voĭ sclaviĭ meĭ, luaţĭ p'acest om şi puneţi'l în furcă.

Zicênd aceste cuvinte patricianul intră în *cubiculumu* sĕŭ, iar sclaviĭ se repeziră asupra omuluĭ, care nu era alt-cine-va de cât cumpĕrătorul fetiţeĭ dace, cunoscută deja cititoruluĭ.

— Indĕrăt robilor! zise omul sclavilor, nu e trebuinţă de forţă, vĕ voiŭ urma de bună voie.

Şi în adevĕr, acest om cu o linişte perfectă 'şĭ scóse hainele şi apoĭ întinse mâinele sale călăuluĭ. Acesta legă la peptul osânditului o buturugă de lemn, lungă cât e distanţa de la extremitatea uneĭ mâinĭ la extremitatea celeĭ-l'alte. Mâinele sale asemenea fură legate de acest lemn. După acésta buturuga a fost înfiptă într'o furcă, care fu băgată într'o gaură făcută în pământul curţeĭ palatuluĭ.

Pe când osânditul suferea cele maĭ gróznice suferinţe, rĕstignit sub arşiţa sóreluĭ, Pilumnus dormea dulce la umbra iataculuĭ (cubiculum) sĕŭ. La apusul sóreluĭ, când umbrele începură să se lungéscă patricianul se trezi, căscă şi apoĭ bătu din palme. Şase sclavĭ alergară la acea chemare.

— Să se pregătéscă luntrea mea cea maĭ frumósă! porunci Pilumnus. Imediat după baie voiŭ pleca să mĕ plimb.

Zicênd acésta, patricianul se ridică în picióre; unul din sclavĭ 'ĭ aruncă pe umerĭ o tunică de in. Susţinut de douĭ sclavĭ frumoşĭ, patricianul se îndreptă spre curte. Trecând'o, fără a arunca o privire măcar asupra omuluĭ rĕstignit, Pilumnus intră într'o sală mare de marmoră, care se numea la

[1]) A se vedea începutul în numerele 11 şi 12 din anul al II-lea.

38,453
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

romanĭ *apodyterium*, adică locul unde se desbracă. Aci treĭ sclavĭ 'l desbrăcară de haine şi'l conduseră într'o odăiţă numită *frigidarium*, unde se afla o frumósă albie, sculptată într'o singură bucată de marmoră roză.

— Nu voiŭ lua baie rece! zise patricianul.

Atuncĭ sclaviĭ ridicară o portieră bogată, făcută dintr'o stofă de purpură cusută cu fir de aur şi 'l introduseră într'o sală de marmură sură, plină cu aburĭ calzĭ — era *sudatorium*, saŭ odaia unde se asudă. După o şedere de un sfert de ceas în acéstă cameră, patricianul se făcu roşu ca racu. El porunci să fie masat, apoĭ parfumat şi în fine şters şi îmbrăcat.

De la baie Pilumnus merse în *exedre* sau galeria cu colóne de marmură, unde se aşeză pe o bancă de marmoră négră înconjurată cu nişte vase cu florĭ aromatice.

Rezimat pe nişte perine bogate de mătasă, Pilumnus bătu din palme. La chemarea sa apăru arapul ghebos şi diform. Africanul scóse de la sîn un săculeţ plin cu un fel de praf alb, aruncă puţin din acest praf pe jos, la picióre stăpânuluĭ sĕŭ şi apoĭ cu ajutorul unuĭ beţişor începu a scrie pe acest praf nişte slove grece. Pilumnus citi cele scrise. Când arapul încetă a scrie, Pilumnus dete din cap şi'ĭ ordonă să plece. Sclavul salută umil şi eşi. Patricianul rĕmase pe gândurĭ, par'că o îndoială frămênta cugetul sĕŭ. In fine trăsurile feţeĭ sale luară un aer de hotărîre şi ordonă să i se aducă sclavul rĕstignit în curte.

Peste puţin acesta rezimat pe douĭ sclavĭ intră în galerie, abia ţiindu-se pe picióre de slăbiciune. Pilumnus făcu semn ca sclaviĭ să-ĭ lase singurĭ.

Sclaviĭ ieşiră. Patricianul privi lung la omul necunoscut.

Exedra la romanĭ.

— Mĕ blestemĭ, pentru că aĭ vrut să înveţĭ ce este sclavia! zise dênsul.

— Nu blestem pe nimenĭ, precum n'a blestemat nicĭ Mântuitorul lumeĭ, pe aceĭ carĭ 'l-aŭ rĕstignit! rĕspunse omul.

— Ascultă! zise cu o voce emoţionată patricianul. Aĭ fost om liber, şi de sigur că deplângĭ sórta amară a sclavieĭ, în care aĭ căzut acum. Vreĭ să fiĭ liber? Dacă vreĭ spune-mĭ pentru ce 'ţi-aĭ vîndut tu libertatea pentru o fetiţă slăbănógă şi bolnavă.

— Acésta éste secretul meŭ şi nu'l pot desvălui.

— Aşa!... strigă Pilumnus, neno-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tocitule, óre nu ştiĭ că am dreptul să te ucid, să te ard de viŭ, să fac tot ce vreaŭ cu tine, căcĭ eştĭ robul meŭ?

— Ştiŭ tóte acestea, dar n'am frică de mórte!

— Aşa!... Atuncĭ află dar, că'ţĭ cunosc secretul tĕŭ! Când aĭ plecat cu fata aia, aĭ mers direct spre o casă de la *Forum Boarium*. Acolo în acea casă trăeşte o femee bătrână numită Mamurtia. Aĭ presintat pe copilă acesteĭ femeĭ, care a promis că'ĭ va fi drept mamă. Apoĭ aĭ scos de pe o laviţă un sul de papirus şi desfăşurêndu'l înaintea bătrâneĭ 'i-aĭ arătat cu degetul locul unde sta scris în limba dacă următórele cuvinte: *Femeia acésta de aci înainte va fi copilul tĕŭ.* Bătrâna începu atuncĭ să plângă şi a se văita, căcĭ dânsa a înţeles că te-aĭ vîndut pentru a rĕscumpăra p'acea fată. Acea bĕtrână e muma ta.

La aceste cuvinte omul se cutremură.

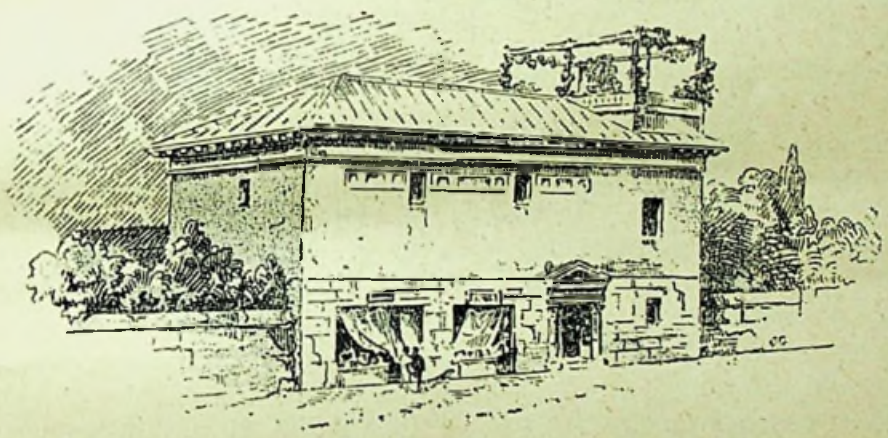
— A! vezĭ tu că'ţĭ ştiŭ secretu? Aşa că tóte cele ce 'ţi-am spus sunt exacte. Vreĭ să'ţĭ spun şi alte multe? Vreĭ să'ţĭ spun pentru ce 'ţi-aĭ perdut libertatea? Pentru că acea dacă e creştină, pentru că tu eştĭ creştin şi muma ta asemenea!

— Stăpâne vĕd că ştiĭ tot. Dacă 'ţi-am ascuns secretul acesta, este că mĕ tem pentru bĕtrâna mea mumă, mĕ tem ca să nu fie martirisată, aruncată la circ în ghiarele leilor. Fie-vĕ milă de acea bĕtrână şi de acea copilă, dacă aveţĭ sete de sânge, dacă vĕ e poftă de un spectacol mareţ, aruncaţi-mĕ pe mine în arena fiarelor sĕlbatice şi veţĭ privi cel puţin cum un om puternic şi sănătos móre, luptând cu leiĭ şi cu tigriĭ.

— Trebue să ştiĭ, zise Pilumnus după ce ascultă în tăcere pe sclavul sĕŭ, că legile romane condamnă la mórte pe orĭ-ce creştin.

— O ştiŭ, şi sunt gata de a muri!

— Ascultă, Caius Catulus... A! A! Tremurĭ vĕzênd că'ţĭ cunosc şi numele!

Casa romană antică, locuinţa Mamurtiei.

Eĭ bine, da; cunosc cine eştĭ. Acum patru anĭ aĭ fost bravul centurion din legiunea, care ocupă oraşul dac Sarmisegetuza [1]), unde te-aĭ botezat şi te-aĭ făcut creştin. D'atuncĭ aĭ părăsit armata şi aĭ devenit un aprig propovĕduitor al religieĭ creştine... Ascultă Caius, nu'mĭ convine mie să te am de sclav, sunt roman ca tine şi nu pot să te privesc de cât ca egalul meŭ... Iţĭ daŭ dar libertatea, însă cu o singură condiţiune, ca la cea dintâiu chemare ce-ţĭ voiŭ face, te veĭ presinta înaintea mea! Voiŭ avea pururea dreptul asu-

[1]) Un oraş dac care se află în aceste timpurĭ în Transilvania.

1868 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pra vieţeĭ tale. Imĭ veĭ jura credinţă în numele Dumnezeuluĭ tĕŭ creştinesc... de nu, muma ta şi fata aceia vor muri pe cruce!

Zicênd aceste cuvinte Pilumnus se ridică în picióre şi se apropiă de Caius Catulus.

— Priimesc! rĕspunse Caius, dar cu singura condiţie că nu veĭ cere de la mine ceva din ce'mĭ interzice evangelia!

— Bine! Eştĭ liber! Când voiŭ avea nevoe de tine un om al meŭ va veni la tine şi'ţĭ va arăta acest inel. Plécă!

Catulus salută acum cu un salut plin de demnitate şi de mândrie, aşa că Pilumnus privindu'l depărtându-se îşĭ zise: „Cu ómenĭ de aceştia se póte plănui orĭ-ce fiind sigur dinainte că nu veĭ fi trădat".

Patricianul şuieră; arapul apăru imediat.

— 'Mi-aĭ adus cele maĭ bune informaţiĭ cu privire la acest om. Acum urméză'l, urmăresce'l mereŭ, iar când apune sórele, ba chiar nóptea vino să mĕ vezi.

Ghebosul monstru dispăru.

In acest timp Catulus tocmaĭ se apropia de casele sale, unde muma sa era ocupată cu gospodăria. Copila dacă o ajuta, ea nu maĭ era îmbrăcată în rochia de sclavă, adică într'o tunică cu braţele şi pieptul deschis, ce se numia p'atunci *linteolum coeliciim*, ci într'o tunică largă cu nişte mânece largĭ numită *impluvia*. Picioruşele feteĭ, prăfuite, eraŭ acum spălate şi încălţate în nişte pantofĭ de purpur. Bătrêna Mamurtia plângea, gândindu-se la fiul sĕŭ, iar fata mângâind'o îĭ arăta o cruce atârnată într'un colţ al odăieĭ, apoĭ făcênd cruce ridică ochiĭ spre cer.

Frumuseţea acesteĭ copile îmbrăcate în nişte haine simple şi curate avea atâta candóre şi graţie, în cât bĕtraneĭ Mamurtia 'i părea cum că casa întrégă până acum posomorată, lua aspect de veselie şi fericire. Ambele femeĭ, după ce isprăvirĕ cu de ale gospodărieĭ se aşezară cu nişte furcĭ la torsul lâneĭ, din care bĕtrâna era mare maestră de a ţese o ştofă minunată.

Spre apusul sóreluĭ se auzirĕ nişte paşĭ în apropierea caselor. Bĕtrâna ridică capul, ascultă un minut şi se repezi apoĭ la uşă.

— Este el! Este Catulus!

Uşa se deschise şi fiul căzu în braţele mumeĭ sale. O emoţiune adâncă tăiă vocea femeilor, revenindu'şĭ apoĭ în fire, bĕtrâna şopti:

— A, n'am maĭ nedăjduit să te vĕd p'acest pĕmênt!

— Şi iată-mĕ revenit! rĕspunse Catulus vesel. Dacă nu pentru tot-d'auna în acéstă viaţă pământéscă, apoĭ cel puţin pentru un timp îndelungat. Stăpânul meŭ 'mi-a dat deplină libertate, cu condiţie însă ca la cea dintâĭ chemare să mĕ presint în faţa sa. Dar mamă, iată că ora sfîntă se apropie, pregăteşte pe fiica ta adoptivă.

Mamurtia privea cu drag la fiul sĕŭ; de o dată dênsa observă ceva.

— Catulus, fătul meŭ, ce aĭ la mâinĭ că sunt umflate şi vinete?

— Nu e nimic mamă. Stăpânul m'a rĕstignit pe o furcă. Până mâine are să trécă tot. Dar mamă, iată că se apropie óia!

La rêndul sĕŭ şi fata se vede că băgase de sémă mâinele martirisate ale luĭ Catulus, dênsa se apropiă de binefăcătorul sĕŭ şi căzu în genuchĭ la piciórele sale. Catulus o ridică sus şi arĕtându-ĭ spre cruce printr'o mişcare de mâinĭ, o făcu să înţelégă că nu se cade a îngenuchia de cât înaintea Celuĭ de sus.

— Mulţumeşte luĭ Dumnezeŭ; căcĭ eŭ unul nu sunt de cât o simplă unealtă în mâinele sale! zise el.

Se pare că copila 'l-a înţeles, de óre-ce dênsa făcu cruce şi se închină înaintea simboluluĭ religiuneĭ creştine.

In acest moment bĕtrâna Mamurtia luă un voal lung de lână subţire şi'şĭ acoperi capul cu el; un alt voal alb dênsa întinse feteĭ, apoĭ urmate de Catulus tus-treĭ ieşirĕ în curte, unde bărbatul deschise o uşă secretă, făcută în

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

trunchiul unuĭ arbore secular, care uşă comunica cu o scară ale căreĭ trepte se afundaŭ într'un coridor, săpat în pământ. Coridorul acesta era fórte lung, umed şi întunecos, el ducea spre o câmpie stâncósă şi pustie, tocmaĭ sub acéstă câmpie se aflaŭ catacombele Romeĭ, unde creştiniĭ, persecutaţĭ de guvernul roman, se ascundeaŭ şi se rugaŭ luĭ Dumnezeŭ. Unele din aceste catacombe, transformate altă dată de ceĭ dintâĭ creştinĭ, în biserică, s'aŭ conservat şi până acum. Părepĭĭ lor posedă nişte icóne, sculptate în piatra zidurilor stâncóse, o mulţime de inscripţiĭ, făcute tot pe nişte pietre, dovedesc că aci creştiniĭ îşĭ îngropaŭ pe repausaţiĭ lor.

Intrând sub pământ, tinĕra dacă începu a tremura de frică, bĕtrâna Mamurtia observênd acésta, o luă de mână şi o mângâiă ca s'o liniştéscă. Eĭ merseră mult şi lung; din când în când coridorul părea că se isprăveşte, dar ajungênd la vr'o piatră, care stavilea drumul, Catulus găsea pe pipăite o regulată uşă, care se deschidea dând drum într'un alt coridor şi maĭ lung şi maĭ umed. Tot mergênd aşa, d'odată în depărtare se vĕzu o lumină, apropiindu-se de case, şi toţĭ treĭ intrară într'o sală circulară, care nu era alt ceva de cât antica biserică creştină. Nişte colóne cioplite abia susţineaŭ tavanul pietros al pescereĭ. Spre resărit era sfînta masă acoperită cu nişte stofe scumpe, dincolo de sf. masă, pe zid,

Biserică din catacombele Romeĭ, aşa precum se află acum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

era atârnată o mare cruce făcută din marmoră albă, din tavan suspendaŭ câte-va candele de argint.

Biserica era deja aprópe plină de mirenĭ, femeĭ în tunice albe, copiĭ şi bărbaţi. Toţĭ se rugaŭ cu căldură luĭ Dumnezeŭ, ascultând sfînta leturghie.

După tainele eucharistieĭ, preotul griji pe inoriaşiĭ sĕĭ, apoĭ rosti urmă-

„lăiĭ voştri, şi gândindu-vĕ la Dum-„nezeŭ".

După predică preotul blagoslovi mulţimea, iar nişte fete cu vocele melodióse intonară ultimul „amin". Serviciul divin se isprăvi.

— Prea sfinte părinte, se adresă atunci Catulus către preot, iată aci o fată creştină, pe care ieri am rescum-

După predică, preotul blagoslovi mulţimea.

tórea predică, care a fost ascultată cu mare atenţiune:

„Prigonirea creştinilor póte că va „isbucni din noŭ, cum are furie; gân-„diţi-vĕ, fraţilor, că prigonirea şi su-„ferinţele tocmaĭ deschid uşile raiuluĭ. „Nicĭ furca, nicĭ sabia, nicĭ focul nicĭ „fiarele sĕlbatice să nu vĕ înspăimênte „şi tóte să le suferiţĭ, iertând pe că-

pĕrat'o din sclavie. Nu cunosc din ce ţară vine, nicĭ în ce anume limbă vorbeşte. Nimenĭ nu o póte înţelege. Am fost în resbel la Palestina şi Galia, dar ea nu vorbeşte limbele acestor popóre.

Preotul făcu semn unuĭ diacon ca să se apropie. Acesta adresă câte-va cuvinte feteĭ, apoĭ după ce acésta 'ĭ rĕspunse cu mare emoţiune, diaconul zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dênsa vorbeşte limba dacă. Eŭ unul nu sunt dac ci trac, dar am trăit un timp óre-care la Sarmisegetuza şi am învĕţat ceva a vorbi în acéstă limbă.

— Intrébă atunci pe acéstă fată, 'i zise preotul, despre părinţii sĕi, unde sunt ei şi cum a devenit dênsa sclavă.

Diaconul adresă câte-va întrebări copileĭ, care'i povesti viaţa şi nenorocirile sale. Ea se numea Dochia, tatăl eĭ era un colon roman anume Caius Opilius, iar muma sa se numea Calpurina şi era dacă. S'a născut dênsa în oraşul Sarmisegetuza, într'o mahala locuită de nişte daci creştini. Ea n'avea nici trei ani încă, când tatăl eĭ dispăru d'odată şi nu se mai întórse. Muma sa trăia d'atunci singură cu dênsa. Într'o zi oraşul a fost asediat de legiunile romane, cari măcelăriră multă lume, distruseră oraşul prin foc şi robiră pe ceĭ rĕmaşi în viaţă. Dênsa cu muma sa Calpurnia aŭ fost duse până la malul unuĭ riŭ mare, imbarcate pe o corabie şi transportate la Roma. Aci dênsa fu despărţită de muma sa şi vîndută pe piaţa sclavilor.

Preotul şi toţi ceĭ presenţi ascultară în tăcere tălmăcirea diaconuluĭ a celor povestite de biata fată.

— Fiica mea, zise preotul, Dumnezeŭ a avut milă de tine şi te-a scăpat din robie. Ne vom ruga luĭ Dumnezeŭ pentru părinţiĭ tĕĭ, dacă eĭ mai trăesc pe acest pământ, póte că într'o zi veĭ avea fericirea să'ĭ găseştĭ, dacă nu maĭ trăesc, atunci, gândeşte-te că totuşi aĭ să-ĭ întâlneştĭ în viaţa cea-l'altă.

După acésta Mamurtia cu Dochia, călăuzite de către Catulus, ieşiră din biserică, apucând tot prin coridorul care ducea drept în curtea caselor lor, ceĭ-l'alţi inoriaşi aŭ mers asemenea prin acelaşi coridor, care însă comunicând cu maĭ multe alte subterane, acestea aveaŭ multe alte ieşiri pe sub pământ.

Tarziŭ, spre orele douĕ din nópte, abia adormi Catulus. Când se deşteptă el, sórele era deja sus, şi muma sa cu Dochia pregătise de mult dejunul, aşteptând ca dênsul să se trezească. Dejunul, familia întrégă 'l lua, nu după obiceiul romanilor, fiind culcaţi pe nişte paturĭ şi rezemându-se pe cotul stâng al mâineĭ, ci şezând pe scaune în jurul meseĭ, obiceiŭ introdus la Roma de creştinĭ.

Când însă tus-treĭ eraŭ la masă, iată că bătrâna Mamurtia d'odată se speriă de ceva şi strigă tare: Vaĭ de noĭ! La acest strigăt Dochia privi în jur şi descoperi imediat cauza spaimeĭ bĕtráneĭ. Pe o laviţă de piatră, alăturĭ cu masa, era un şarpe care se tîra spre fată.

Dochia alergă spre reptilă, o luă în mâinĭ şi încolăcind'o în jurul gâtuluĭ sĕŭ, începu a săruta şarpele în gură. Reptila părea fórte fericită; ea se încovoia şi 'şĭ ascundea capul în sînul copileĭ.

Catulus şi muma sa steteaŭ înmărmuriţi de terór. Dochia însă prin pantomine le explica cum că acest şarpe nu muşcă, că el este domesticit şi că îl are de mic.

— Psylla! Psylla! zicea Dochia.

Şi la auzul acestuĭ nume şarpele scóse capul sĕŭ şi privi în jur cu ochiĭ sĕĭ inteligenţi, apoĭ descovoind pelea sa lucitóre deschise gura şi şuieră de treĭ orĭ.

— Să lăsăm şarpele acesta în casă, zise atunci Catulus. Se vede că acolo, în Dacia, ómeniĭ sunt obicĭnuiţi a ţinea pe aceste reptile ca pe nişte animale domestice.

Tocmaĭ în acest moment, cine-va bătu la uşă.

Catulus ieşi ca să deschiză. Un tînĕr sclav intră atunci în odae.

— Ce voeştĭ? întrebă Catulus pe sclav.

Acesta 'ĭ remise un inel şi'ĭ zise:

— Acela pe care 'l ştiĭ m'a trimis să'ţi spun că voeşte să te vază chiar azĭ pe la apusul sóreluĭ.

Catulus deveni palid dar rĕspunse cu vocea liniştită:

— Bine! Spune-ĭ că voiŭ veni.

(Va urma). Z. C. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Am ţinut cerul mii de ani şi am obosit, voiu să mĕ odihnesc. Şi apoi nu eşti tu Hercule, care te tot lupţi cu zmeĭ-paraleĭ şi cu balaurii, pentru ca lumea să vorbéscă de tine, pentru ca posteritatea să nu te uite nicĭ-odată? Ţiind pe umerii tĕi cerul întreg nu vezi tu, că aĭ prilejul bun a căpăta cea maĭ mare glorie în lume!?

— Ian tacă-ţi gura; ce tot vorbeşti prostii. Maĭ bine vino şi'mĭ ajută ca să'mĭ fac din pelea aia de leŭ un fel de perinuţă ca ca s'o pun pe umerĭ pentru a putea ţine cerul cu maĭ mare comoditate...

— Aci vĕz, aĭ dreptate! 'l întrerupse Atlas. Vezi? aşa 'mĭ placĭ mult.

Zicênd aceste cuvinte uriaşul luă în spate cerul, lăsând pe Hercule să'şi facă perinuţa din pelea de leŭ. O dată descărcat de povară, voinicul nostru ridică merele de aur de pe pământ, unde le lăsase uriaşul şi plecă la drum, fără a da ascultare celor ce zicea uriaşul, care striga de supĕrare, vĕzênd pe Hercule plecând.

D'atuncĭ şi până acum, se zice, cum că o pădure désă a crescut la piciórele uriaşuluĭ, care mereŭ ţine pe spatele sale cerul, aruncând din când în când câte-o privire spre mare, pentru a vedea, dacă nu cum-va un alt voinic, ca Hercule, vine ca să'l înlocuiască puţin în greaua sa misiune. Oamenii bĕtrânĭ de pe cóstele munţilor Atlas din Africa, nişte arabĭ, povestesc că chiar şi acum adese-orĭ, când furtuna se deslănţueşte în strîmtorĭ, se aude vocea gróznică a uriaşuluĭ, care tot chiamă pe Hercule, ca să vie să'l înlocuiască, uşurându'l pentru un moment de marea-ĭ povară.

Maĭ bine vino şi-mĭ ajută...

(SFÎRŞIT.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

APARE O DATA PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

Nr. 2. BUCUREŞTI, MAI 1893 Anul III.

PSYLLA

ROMAN PENTRU COPII

Dedicat memorieĭ Domnişóreĭ Lolica Z. Arbore.

IV [1])

După ce trămisul luĭ Pilumnus plecă, îndeplinindu-şĭ misiunea, Catulus se aşeză la o masă şi scóse dintr'un *scrinium* (scrin) cele necesare pentru a scrie. Pe timpul anticilor romanĭ adică acum 1400 secolĭ, când s'aŭ întîmplat tóte cele despre care este vorbă în acest roman, ómenii nu ştiaŭ încă să facă hârtie, precum nicĭ că se serveaŭ de condeĭ, ca ale nóstre. Să scria p'atuncĭ pe nişte foĭ de *papyrus*, adică foĭ de o anumită plantă, care creşte pe malurile rîuluĭ Nil. Aceste foĭ largĭ să udaŭ cu apă şi apoĭ se uscaŭ la sóre, supuse fiind uneĭ presiunĭ ca să nu se sbircéscă; ₫ece-douĕ-₫ecĭ din aceste foĭ lipite una lângă altă compuneaŭ un sul. P'aceste sule romaniĭ scriaŭ cu ajutorul unor beţişóre, respicaţĭ la vîrf, precum sunt condeile nóstre; în loc de cernélă se întrebuinţa un fel de goma lichidă négră. Acéstă cernélă romaniĭ numeaŭ *atramentum* şi 'l ţineaŭ în nişte urne (ulcioraşe) cu gât.

Aşeₔêndu-se la masă, Catulus să puse a transcrie *Evangelia*, care p'aceste timpurĭ antice nu exista de cât scrisă cu mâna pe papyrus. Evangelia, ce o copia Catulus a fost destinată pentru o biserică creştină săracă şi care n'avea banĭ ca să 'şĭ o cumpere, căcĭ carţile (sule) eraŭ p'atuncĭ fórte scumpe.

Isprăvind a scrie peste vr'o douĕ césurĭ, Catulus eşi din casă şi merse spre palatul luĭ Pilumnus.

— De ce maĭ chemat întrebă dênsul pe patrician.

— Imĭ aĭ dat cuvînt şi iată că cer sĕ 'ţĭ ţiĭ făgăduiala.

— Bine; porunceşte!

— Te veĭ duce împreună cu bătrâna Mamurtia şi cu copila la palatul imperatoreluĭ; veĭ ocupa un loc anume, pe care 'ţĭ voi desemna, printre ceĭ, carĭ 'ĭ vor duce cadourĭ şi veĭ face ca tînĕra dacă sĕ 'ĭ presinte un mic scrin de lemn frumos sculptat, pe care 'ţi 'l voĭ da.

— Mĕ supuĭ, dar patriciane s'o ştiĭ că 'mĭ aĭ dat libertate, sunt decĭ un om liber. Am promis că te voiŭ servi, însă ca muma mea şi copila dacă să nu fie ameninţată de vr'un pericol.

— Iţĭ daŭ cuvêntul meŭ Catulus, că ambele femeĭ nu vor paţi absolut nimic.

— Atuncĭ bine, rĕspunse hotărît Catulus şi părăsi palatul patricianuluĭ.

Intorcêndu-se acasă centurionul trans-

[1]) Inceputul romanuluĭ în No. 11—12 anul al II-lea şi No. 1 anul al III-loa al revisteĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mise mumeĭ sale cele petrecute. A doua zi era sĕrbătórea Calendelor luneĭ Ianuarie şi trebuia duse cadouri la palat. Fără a zăbovi un minut măcar bĕtrâna Mamurtia şi tînĕra dacă urmară cu încredere pe Catulus, îmbrăcat şi înarmat precum sĕ cuvinea unuĭ centurion.

O mulţime imensă se aduna împrejurul palatuluĭ imperial. Cu chiu şi vaĭ Catulus isbuti să apuce cu ambele femeĭ, locul printre rîndurile celor, carĭ duceaŭ cadouri împĕratuluĭ. In fine după sĕŭ de a reintra în serviciul pretorienilor meĭ!

Zicênd aceste cuvinte împĕratul aruncă o privire asupra copileĭ care depunea un mic scrin sculptat la piciórele sale. In acest moment să apropiă de tron un grup de sclavĭ a luĭ Pilumnus, carĭ aduceaŭ nişte coşuleţe pline de dafinĭ, făcuţĭ din aur masif. In capul acestuĭ grup se ţinea o femeie ca de vr'o treĭ-zecĭ-cinci anĭ, al căreĭ frumuseţe majestósă fermeca privirile tutulor

Centurion Catulus.

orile de aşteptare procesiunea începu a defila înaintea unuĭ cort de mătase sub care pe un tron de aur şedea împĕratul Romeĭ.

Împĕratul salută cu o mişcare de mână obosită pe ómenĭĭ, carĭ treceaŭ lângă tron şi depuneaŭ la piciórele sale fel de fel de lucruri scumpe.

Când dênsul observă apropiindu-se pe centurionul cu cele două femeĭ, el zise către suita sa:

— Iată o figură măréţă; sunt sigur că 'mĭ aduce ca cadoŭ consimţimêntul

Acéstă femeie pe când voia să îngenuncheze în faţa tronuluĭ observase pe tînĕra daca şi, devenind palidă de emoţiune, ţipa de bucurie:

— Fiica mea!

— Mamă, mamă! strigă copila auzind acest ţipĕt şi aruncêndu-se în braţele femeieĭ.

Şi ambele fiinţe, uitând lumea întrégă, uitând că sunt în faţa puterniculuĭ împĕrat al Romeĭ, să îmbrăţişară şi se sărutară. Pilumnus, care observa tóte astea se ţinea la o parte, iar mul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţimea, emoţionată prin scena întrevederei neaşteptate a unei mume cu fia, strigă veselă, cerênd liberarea sclaveï. Impĕratul părea şi el fórte emoţionat, pentru a'şi ascunde însă turburarea, care'ï pricinuise întêmplarea, el se sculă de pe tron şi intră la palat. Peste câteva minute după acéstă un pretorian apăru şi aduse ordinul împĕratuluï ca se înfăţişeze înaintea sa Catulus şi Pilumnus împreună cu cele treï femeï.

Muma şi fata nu se putcaŭ despărţi; ţiindu-se de mâinï, ele mergeaŭ una alăturï de alta, privind cu gróză pe toţï ceï, carï le înconjuraŭ.

Toţï cincï fură introduşï de pretorian în *atrium* palatuluï, adică în odaia de intrare saŭ sală, precum se zice acum pe la noï. O jumĕtate de oră trecu şi împĕratul nu apărea. După acest timp, uşa se deschise şi intră un sclav, care zise următórele celor doï bărbaţï:

— Nemuritorul (aşa se zicea împĕraţilor romanï) împĕrat doreşte ca aceste douĕ femeï, mama şi fata, sĕ fie vîndute luï.

— Fata e liberă, rĕspunse centurion, prin urmare nimenï nu o póte vinde.

— Iată rĕspunsul meŭ împĕratuluï, a zis la rêndul sĕŭ Pilumnus, care scóse din sîn nişte scândurele cernite de albanos şi scrisese ceva pe ele.

Sclavul luă scândurele şi le duse în apartamentele particulare ale împĕratuluï. Peste puţin el iară-şi se întórse şi învită pe Pelimnus la împĕrat.

— Patriţianul Lucius Pilumnus a bĕut prea mult falern şi de sigur că acésta este cauza, că dênsul a uitat ceremonialul prescris pentru a se adresa prin scris câtre împĕratul sĕŭ! zise cu o voce aspră împĕratul când patriţianul se înfăţişă înaintea sa.

Pilumnus n'a părut atins de aceste cuvinte aspre şi închinêndu-se împĕratuluï a rĕspuns cu o voce reverenciósă:

— Am crezut, că este bine a scri cât maï puţin.

— Aţï scris patriciane urmĕtórele: *voï dice însuşï preţul pentru care priimesc a'mï vinde sclava mea.* Eï! care este acest preţ?

— Aştept, împĕrate aprópe 20 de anï, adică din frageda 'mï copilărie momentul de a mĕ distinge. Dacă eternitatea ta ar fi consimţit a mĕ trămite în Armenia, sunt sigur că acolo în fruntea armatelor tale aş căpăta laurele glorieï! zise Pilumnus.

— E o dorinţă nobilă patriţiane. Vĕ daŭ gradul de centurion în legiunea *Fulminaria.*

— Gradul de centurion e prea neînsemnat pentru un Pilumnus, împĕrate!

— Atuncï, pentru a vĕ mulţumi, vĕ fac tribun!

— Prea puţin, împĕrate, voï să fiŭ consul!

— Con-sul? repetă împĕratul cu un surîs amar. Consul! Adică comandantul uneï legiunï? Glumeştï patriţiene?

— Eternitatea Ta Impĕrate nu ştie dar istoria sclaveï pe care voiesce s'o cumpere?

Macrin deveni palid.

— Ea este adusă din Dacia, urmă patricianul. Nişte legionarï, carï aŭ luat parte la resbelul nostru cu dacï aŭ făcut'o împreună cu fată prisonieră. Femeia avea de bărbat p'un trac, legionar roman, acest bărbat a dispărut şi unde se află nu se ştie!...

— Veţï fi consul legiuneï Fulminaria! zise întrerupêndu'l, împĕratul, cuprins de emoţiune.

Pilumnus să prefăcu că nu aude.

— Soţul Calpurnieï, aşa se numeşte acéstă femeie, n'a murit trac, acest om sub Caracalla deveni om liber, apoï prefect de pretoriu. Dar în mijlocul isbêndeï dorul de copila şi femeia sa nu 'ï da pace. Acest om nu ştie nimic despre familia sa; şi când zic nu ştie... este că, acum câţï-va anï el a crezut că ambele femeï aŭ perit, aŭ perit undeva în vre o ţară devastată de resbel... Omul s'a căsătorit din noŭ, luând de soţie pe Nonia Celsa.... sclavul trac astăzï e împĕratul Romeï!

— Veţï fi comandant general al armatei trămisă contra parthenilor, tă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cere numaĭ, tăcere! strigă împĕratul.

— Nonia Celsa nu se dă înderĕt nicĭ înaintea otravelĭ, nicĭ înaintea pumnaluluĭ, când este vorba de a'şĭ asigura puterea: ea e zelósă, nu pentru că iubeşte pe soţul eĭ, ci pentru că acest soţ pórtă diadema imperială. In momentul când dênsa va afla ce legăturĭ intime légă pe împĕrat cu acele douĕ femeĭ, ea nu va avea de cât să zică douĕ cuvinte, pentru ca aceste fiinţe să fie sfîşiate. Aceste două cuvinte sunt: Calpurnia şi fata sa sunt creştine!...

— Tăcere, tăcere Pilumnus!... Spune ce maĭ vreĭ, ce cerĭ tu pentru tăcerea ta?

— O parte din puterea ta împĕrate!... M'am gândit acum că a merge la resbel, fie şi în calitate de comandant al legiunilor, nu este tocmaĭ plăcut... Maĭ bine rĕmân acasă. Fă mĕ consul anual al Romeĭ. Ştiŭ că lucru e cam greŭ. Roma întrégă are să sbere, c'aĭ ales de consul p'un patricianu beţiv şi desfrânat, dar, 'ţĭ jur, că voĭ deveni sobru, grav şi că sunt tot aşa de capabil pentru acéstă înaltă posiţiune, ca şi un alt din casta mea.

— Şi dacă te voĭ înălţa până la acéstă tréptă, găsi voĭ în tine un amic credincios?

— Averea mea, carierea mea — totul se întemeiază pe puterea eternităţeĭ Vóstre, împĕrate. Ce altă maĭ mare garanţie vĕ trebueşte pentru ca sĕ vĕ încredeţĭ în mine?

— Atuncĭ... veĭ fi consul la Roma!

— Calpurnia nu ştie ce a devenit soţul eĭ, dênsa nu v'a recunoscut; lăsaţ 'o un timp óre-care în neştiinţă.

— Dar voĭ să îmbrăţişez pe fiica mea!

— Veţĭ îmbrăţişa-o astă-seară. Lăsaţi-mĕ pe mine ca să arangez lucrurile cum se cade.

— Iată vĕ inelul meŭ, zise împĕratúl; este destul ca acest inel să fie arĕtat centurionuluĭ de gardă a palatuluĭ, pentru a fi introdus la mine fie acésta ziua saŭ nóptea. Aşa dar plécă patriţiene, peste o oră veĭ fi consul.

Şi în adevĕr, peste o oră senatul Romeĭ proclamase de ales ca consul al Romeĭ pe patriţianul Pilumnus. Acéstă noutate se respândi cu iuţéla fulgeruluĭ în antica capitală a lumeĭ şi toţĭ fură surprinşĭ de alegerea făcută, cu tóte acestea ómeni fiind deja p'atuncĭ deprinşĭ de ast-fel de lucrurĭ, nimenĭ n'a stat mult timp la gânduri. Ce a fost Pilumnus? un patriţian beţiv! Eĭ şi?! Dar sub împĕratul Caligula, un cal din grajdurile imperiale cu nume de *Incitatus* a fost, după capriciul imperial, proclamat de consul al Romeĭ! Şi acestuĭ cal favorit al împĕratuluĭ, întréga Roma se închina, ca şi cum acest animal ar fi fost cel maĭ înalt personagiŭ al statuluĭ.

Pe când Pilumnus părăsea palatul, imperial, Catulus cu cele treĭ femeĭ, îmbrobodite în nişte şaluri lungĭ, carĭ le acopereau faţa cu desăvêrşire, se depărtară de la palat, mergênd prin nişte ulicióre dosnice şi întunericóse.

In acest timp povestirea despre miraculósa întâlnire a uneĭ mume cu fia sa tocmaĭ în faţa tronuluĭ, să rĕspândea prin Roma; mulţimea, care a asistat la acéstă întâlnire, lăuda mult inima bună a împĕratuluĭ Macrin, care a părăsit tronul pentru a ascunde turburarea ce 'ĭ a pricinuit acea scenă mişcătóre.

Când ceĭ patru creştinĭ se întórsese în fine acasă, Calpurnia se aşeză lângă fiica sa şi începu a povesti celor presenţĭ ceia ce i s'a întâmplat eĭ, şi prin ce minune a ajuns dênsa să se întâlnéscă cu fiica sa tocmaĭ la picióre tronuluĭ. Femeia vorbea limba romană, de óre-ce a învĕţat'o de la soţul eĭ, legionarul.

— Am fost cumpĕrată de către intendentul luĭ Pilumnus. A trecut o lună de când mĕ aflam în serviciul sĕŭ, fără ca măcar să'l fi vĕzut. Ierĭ însă curăţind prin case 'mĭ a scăpat un ulcior de alabastru, care s'a sfărîmat în bucăţĭ. Intendentul ordonă să fiŭ bătută cu vergĭ, şi pe când sclaviĭ să repezirĕ la mine, ca să mĕ bată, am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

început a plânge şi a ţipa. Ţipetele mele fură auzite de Pilumnus, care întreba ce este. Am fost atunci adusă înaintea sa, 'i am povestit că nu sunt după drepturile romane, sclavă, că pe nedrept am fost vêndută, am fost soţia unuĭ legionar român, anume Marcus Opilius. Când am pronunţat acest nume, Pilumnus sări în picióre, se apropiă de mine şi începu a mĕ întreba despre cele maĭ micĭ amĕnunte din viaţa soţuluĭ meŭ perdut. După acésta el ordonă să nu fiŭ bătută, şi să mĕ lase în pace. A doua zi, când mergém după porunca sa în fruntea sclavilor, carĭ duceaŭ darurile de anul noŭ cezaruluĭ, Pilumnus 'mĭ arătă pe tine şi te-am recunoscut.

In acest moment cine-va bătu la uşă. Femeile tăcură.

— Cine e acolo? întrebă Mamurtia.

— Consulul Romeĭ! rĕspunse vocea.

Uşa se deschise şi în odaie intră Pilumnus, urmat de un om imbrăcat în toga (manta lungă fără mâneci) unuĭ simplu cetăţean roman.

— Să ne lăsaţi singur, zise Pilumnus, adresêndu-se către Catulus şi muma sa.

Aceştea eşiră din odaie. Omul necunoscut desfăcu toga sa şi rĕmase în nişte haine scurte de gladiator, cu faţa descoperită. Gladiatorul acesta părea fórte emoţionat.

— Opilius, Opilius! exclamă vĕdêndu'l Calpurnia, apoĭ adresându se către fata adăogă: iată tatăl tĕŭ!

Şi ambele femeĭ să aruncară în braţele necunoscutuluĭ. După îmbrăţişărĭ cel dintĕĭ care a început a vorbi era Macrin, împĕratul Romeĭ, căcĭ cetitoriĭ meĭ de sigur c'aŭ înţeles deja cine a fost acel necunoscut gladiator. Apulius, precum îĭ zicea Culpurnia, luă copila sa în braţe şi lăsênd pe soţia, care vorbea cu Pilumnus, iesi cu dênsa afară.

— Să mergem fetiţo să ne plimbăm puţin, aĭ să'mĭ povesteştĭ tóte cele întâmplate în timpul de când nu te-am vĕzut. A, e de mult, de mult Dar ce aĭ la gât? Vaĭ de mine, un şarpe!

In adevĕr Macrin voind a mângâia pe fata sa îĭ trecu braţul sĕŭ pe după gât şi simţi un şarpe, ce încălăcindu-se împrejurul gâtuluĭ copileĭ părea să fie un adevĕrat colan de smaragde.

— O, nu te teme, tată! Este Psylla, şarpele meŭ iubit, care nu m'a părăsit nicĭ o dată în zilele cele triste. Cum a făcut el, unde s'a ascuns, când legionariĭ ne-aŭ făcut prizonierĭ, iar tu te-aĭ pierdut — nu ştiŭ, dar când am fost adusă aci şi vîndută ca sclavă, şarpele meŭ a fost cu mine... Priveşte, cum mĕ desmĕrdă, cum vrea să 'l mângâĭ!

Şi fetiţa apucă capuşorul gingaş al şarpeluĭ şi'l sărută, iar şarpele parcă tresălta de bucurie.

Macrin şi fata intrară într'o grădină mare, care aparţinea împĕratuluĭ şi se afla situată tocmaĭ în apropierea caselor luĭ Catulus. Mergênd printr'o aleie de arborĭ tufoşi împĕratul se opri în fine lângă o bancă de marmoră sculptată; alăturĭ de acea bancă masivă se afla o măsuţă de aramă, lucrată minunat.

— Să şedem aci! zise Macrin.

— Am să'ţĭ vorbesc fetico! Am băgat de sémă că eştĭ tristă, că ascunzĭ ceva de la mine! Spunemĭ ce aĭ?

— A, tată, veḑĭ tu, este un lucru fórte grav şi la care cand mĕ gândesc numaĭ mĕ iaŭ fiorii!

— Dar spune, ce este?

— Este.... este.... că.... tu nu eştĭ creştin, că nu crediĭ în Dumnezeul nostru, că din contra crezĭ în ḑeiĭ romanilor, carĭ sunt de piatră....

— Şi acósta te face să plângĭ copilă? întrebă cu o voce dulce împĕratul... Apoĭ de ce plângĭ; maĭ bine fămĕ să cred şi eŭ în Dumnezeul căruia te închin cu muma ta, maĭ bine fă-mĕ să reneg religia romanilor pe care o crezĭ tu greşită.

— O, da, da tată! exclama copila, îmbrăţişând pe părintele eĭ, da am să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

te fac să deviĭ creştin, am să te fac să crezĭ în Dumnezeul creştinilor.

— Atuncĭ stergeţĭ ochiĭ de lacrimĭ şi să plecăm, de óre-ce s'a făcut târziŭ şi eŭ am de lucru.

— Cum ne părăseştĭ? îngână copila.

— Nu vezĭ óre că sunt gladiator şi că prin urmare sunt angagiat la un circ.... E un mister, copila, în viaţa mea, pe care acum chiar nu ţi'l pot desveli, dar pe care în curând îl veĭ afla. Să mergem dar....

Şi tata cu fica sa ieşiră din grădină şi se îndreptară spre casele luĭ Catulus, unde împĕratul Romeĭ a fost aşteptat de consulul Pilumnus.

(Va urma) Z. C. A.

ŢERANUL ŞI PESCARUL

Un ţĕran la târg se duse
Peşte vrênd a-şĭ têrgui,
Ş'alegêndu-şĭ un crap mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse
La códă a'l mirosi.
Pescarul l'astă vedere
Răbdarea de tot perdênd
Dice rîdênd:
— Om ciudat ca tine, vere,
N'am maĭ vĕdut, de când sunt
Pe ăst pământ,
Nicĭ aşa minte neródă
Să miroşĭ peştiĭ la códă!
Vreĭ să afli de e próspĕt, miróse-l la cap creştine
Că el de la cap sĕ strică, şi o ştie orĭ şi cine.
—Despre cap, dise ţĕranul
Nicĭ maĭ este de vorbit
Căcĭ o ştiŭ, o ştiŭ sĕrmanul
Că de mult a putredit.

BĂLĂCESCU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

CUIBUL

(După Franclin)

Lumea păsĕrilor se deosebeşte maĭ cu sémă în cela-ce priveşte simţul moral cu mare desvoltare a *iubireĭ materne*. Acest simţimênt sfînt la păsĕrĭ ni se înfăţişéză sub un aspect de aşa bunătate primitivă, lipsită de orĭ ce nerăbdare şi egoism personal, în cât îl putem recomanda chiar fiinţelor bipede, carĭ de şi maĭ inteligente, de cât lumea păsĕrilor, adese orĭ lipsesc cu desĕvêrşire, din cauza uneĭ bóle psehice, celor maĭ naturale datoriĭ impuse fireĭ lor de natură.

Amorul părintesc la păsĕrĭ nu este întemeiat nicĭ pe egoism strîmt, nicĭ pe vr'un interes personal necinstit. Pasărea decĭ are mare avantagiŭ de a păstra în viaţa sa o iubire pururea curată, pururea desinteresătă.

Marele poet german Guete vorbind despre acest amor la păsĕrĭ, scrisese urmĕtórele frumóse cuvinte: „Lumea păsărésca nu este „numaĭ o lume de fiinţe, unde iubirea pă„rintéscă este maĭ mult desvoltată dar este „şi o lume unde fiinţa iubeşte viaţa în„trégă. Pasărea nu există de cât pentru a „iubi. Colorile viĭ a penelor, cântecul sĕŭ, „talentele sale de architectură, curagiul sĕŭ, „viclenia — sunt închinate iubireĭ!“

La păsĕrĭ în general muma alege locul pentru cuib, asemenea tot dênsa începe a aduna materialul necesar pentru a'l construi, povăţuit de dênsa se pune pe lucru şi băr. batul.

Pentru pasăre cuibul nu este numaĭ un légăn, destinat a satisface vanitatea părintéscă, ci o operă de artă şi de inimă. La noĭ, ómenĭ, când se naşte un copil, părinţiĭ cumpără légănul, în care pruncul este legănat, înfăşurat în albiturile sale noĭ, acoperit cu micuţul sĕŭ odeal, cusut de plăpumar: la păsĕrĭ, din contra, muma singură construeşte légănul, aducând cu ciocul sĕŭ fir cu fir paie, puf, şi alt material; apoĭ când cuibul e gata unele din păsĕrĭ 'şĭ rup puful de pe piept îl smulg cu ciocul lor şi din acest material móle aştern culcuşul pentru puiĭ, carĭ vor ieşi din oŭ.

De aceia Michelet, marele istorician francez, avea dreptate când scrisese următórele în cartea sa intitulată „Pasĕrea“: „Uneltele „de lucru la pasĕrea este corpul sĕŭ, pieptul „sĕŭ, cu care dênsa calcă şi încovoie mate„rialul din cuibul. Invĕrtindu-se mereŭ îm„prejur pasĕrea dă cuibuluĭ forma sa circulară. „Aşa că căsuţa pasĕreĭ are decĭ forma cor„puluĭ mumeĭ; păreţiĭ acesteĭ căsuţe sunt „zidite cu ajutorul pieptuluĭ mumeĭ.“

Modul de a construi cuibul este fórte variat la diferiţe specie de păsĕrĭ: uniĭ 'l fac pe copacĭ şi în tufişurĭ de paie şi iarbă, alţiĭ 'l zidesc din lut, nomol şi petricele, alţi 'l fac în găurĭ sub pămênt, alţiĭ 'l cos din frunze, întrebuinţênd ciocul lor subţire drept ac, iar firele de iarbă drept aţă; iar alţiĭ adunându-se în societate, construesc nişte adevérate acoperişurĭ-bordeĭ, unde locuesc împreună cu toţiĭ.

Aşa de pildă tabloul nostru de maĭ jos înfăţişéză modul de a construi cuibul a micuţeĭ păsărice numite *cusutorésă*, care locueşte în Asia Mică.

Inainte de a dresa planul cuibuluĭ păsările aleg locurĭ adăpostite de vînt, unele aŭ obiceiŭ a alege anume părţile nebăntuite de corente aspre de aier. Aşa de pildă pe insulele Mediteraneĭ marinariĭ aŭ observat de mult că tóte păsările îşĭ fac cuiburĭ spre apus iar nu spre răsărit şi tot-d'a-una sub vr'un adăpost de vînturile de la Nord.

Flamingo roşu, după ce 'şĭ a construit din năsip şi lut o moviliţă tot aşa de înaltă cât sunt înalţĭ piciórele sale, după ce a depus în acea moviliţă ouă, maĭ face câte-va ouă alăturĭ de cuib, pentru ca ele să serve

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Apoĭ iarăşĭ începu să cânte aria luĭ cea veche şi legănându-se domol cu capul pe sus, se perdu din vedere după nişte stufişurĭ.

Hora se isprăvi şi prietenii noştrĭ se îndreptară spre casă. Sórele apunênd după déluri îşĭ aruncă ultimele raze pământuluĭ, ca un dulce „la revedere“, cerul începu să se închidă din ce în ce; d'asupra déluluĭ, ca o candelă de veghe, blândul lucéfĕr apĕrù.

Incet, ca un mare disc încins, luna se ridică d'asupra orizontuluĭ poleind rarişte le de ştejar şi trunchiurile pleopilor, pe când vârfurile lor se legănaŭ în umbră. Prietenii noştrĭ ţinêndu-se de mână mergeaŭ încet pe pajiştea verde. Lucia, privind luna, începu să cânte şi glasul eĭ suna atât de dulce, atât de duios :

Lună dalbă ce tremurĭ pe unde
Farmec dând la a nopţiĭ tăcere...

SERGIU CUJBĂ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

APARE O DATA PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

Nr. 3. BUCUREȘTI, IUNIE 1893 Anul III.

PSYLLA

ROMAN PENTRU COPII

Dedicat memorieĭ Domnișóreĭ Lolica Z. Arbore.

V [1])

Impĕrătésa bolnavă

Se înserase bine, când împĕratul Macrin, urmat de consulul Pilumnus se întorcea spre palatul sĕŭ imperial.

— Ce fac aceștĭ ómenĭ? întrebă el pe consulul când eĭ treceaŭ pe lângă Capitol. Ce sunt aceste sule de papyrus, ce eĭ lipesc pe stâlpurile din piața publică?

— Eĭ afișézĕ, împĕrate, ordinul tĕŭ idolatrilor de a aduce sacrificiĭ zeilor noștri, sub pedépsă de mórte, dacă vor refusa. Credința oribilă a creștinilor să respândește mereŭ, este timp de a opri acest grósnic pericol!

— Ce aĭ zis, eŭ unul n'am dat asemenea ordin!

— Dar eŭ 'l-am dat împĕrate, în numele tĕŭ.

Impĕratul se opri pe loc, privind crunt în ochiĭ consululuĭ, care stătea smerit.

— Adu ți aminte consule, zise Macrin cu o voce aspră, adu-ți aminte fabula luĭ Ezop despre acea bróscă, care a crăpat, voind a se umfla până nu va ajunge a semĕna unuĭ boŭ.

— M'am gândit, împĕrate, la o alta a luĭ Ezop, la cea privitórea la țințarul și leul.

Inainte de a se despărți, împĕratul zise apoĭ consululuĭ:

— Mâine să viĭ la mine, vom vorbi despre ce este de făcut față cu creștiniĭ, dar acum ordon să se rupă aceste afișe și să se aștepte ce voĭ hotărî. Aĭ auzit?

Pilumnus se închină. Impĕratul intră în palat, iar consulul își urmă calea sa. Intr'o stradă el se întâlni cu un grup de tinerĭ derbedeĭ, carĭ beți precum aŭ fost, făceaŭ un sgomot infernal. Șeful acestor desmățați patricianĭ era Quintus Ovilius, amicul intim de odinióră, al nouluĭ consul. Tinerii imediat ce observară haina de purpur a magistratuluĭ, începură a sbiera:

— Pilumnus! Pilumnus! Haide să ne întórcem cu toțiĭ să bem cu noul consul.

Pilumnus drept rĕspuns a făcut semn lictorilor, carĭ 'l urmaŭ de departe, ca să se apropie.

— Mergeți și ziceți acestor nebunĭ, ca iute să se cărăbănéscă acasă, fără nicĭ o împotrivire și sgomot. De altfel, spuneți-le, că îĭ voĭ exila din Roma.

[1]) A se vedea începutul în numĕrul trecut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr

imediat. Mai ziceţi-le că, dacă nu se vor îndrepta şi vor urma tot cu scandaluri, am să-i trimit să rĕsboiască în Schiţia.

Lictorii plecară, şi tinerii sgomotoşi se resipiră, fără a zice cârc. Singurul Ovilius rĕmase strigênd:

— Ce a devenit veselul nostru Pilumnus!? A Murit el?

— Aĭ dreptate, rĕspunse consulul, el a murit. N'a remas nimic din trecutul său de odinióră. Adu-ţi aminte despre acéste, dacă nu vreĭ să-ţi împrospătese memoria lictoriĭ meĭ.

In acest moment s'aŭ adunat în jurul consululuĭ maĭ mulţi ómenĭ din popor, carĭ aflând despre ordinul magistratuluĭ privitor la desmăţaţiĭ patricianĭ, 'l felicitară pentru ceea ce a făcut, ducêndu'l acasă în mijlocul unor ovaţiunĭ de simpatie.

Sgomotul acestor ovaţiĭ se auzi până la palat, unde împĕratul întreba pe serviĭ sĕĭ, ce este.

Poporul duce în triumf pe consulul Pilumnus! i s'a reportat. Macrin ascultă detaliurile celor petrecute, apoĭ, gânditor zise:

— Consulul merge iute spre a căpĕta popularitatea!

— Prea iute rĕspunse unul din curtenĭ.

Împĕratul se făcu posomorît.

Macrin era unul din aceştĭ ómenĭ, care nicĭ prin mintea sa, nicĭ prin vr'o virtute nu justifică isbânda mare ce'ĭ aduse viaţă.

Născut departe de Roma în Trachia sĕlbatică, el n'a făcut absolut nimic pentru a merita înaltul rang la care a ajuns. A fost simplu gladiator, apoĭ avocat, apoĭ poet mediocru iubit de stăpânul sĕŭ Plantianus, p'atuncĭ ministru sub împĕratul Severus.

Plantianus 'l căsători cu fiica sa, Nonia Celsa, cu condiţie că el va adopta pe fiul eĭ Diadumenius. Acéstă căsătorie făcu întrégă Roma să rîză. Uriciunea Nonieĭ Celsa a fost proverbială şi dênsa a fost succesiv căsătorită cu patru bărbaţi, carĭ toţĭ aŭ murit otrăviţĭ. Rumórea publică predica aceiaş sórtea şi luĭ Macrin, care fu poreclit de popor *Macrinus* (slab, uscat) de orĭ-ce seměna a adevĕrat schelet.

Macrin era maĭ mult sclav de cât soţul Nonieĭ Celsa. Ea se servea de dênsul, ca de o păpuşică, în dosul căriea se ascundea pentru a satisface ambiţiunea sa. Contrariu înclinaţiunilor sale modeste, Macrin era silit să se facă ostaş, apoĭ şeful comicielor, intendentul palatuluĭ imperial, apoĭ prefect de pretoriu şi în fine imperatorele Romeĭ. Intr'o zi, obicinuindu-se a se supune orbeşte femeeĭ sale, Macrin trecu pe lângă cadavrul împĕratuluĭ Caracala, ucis de Nonia Celsa, şi se aşeză pe tronul golit. Armata, din ajun încă pregătită, 'l proclamase de împĕrat.

Sigură de armată, Nonia Celsa plecă iute la Roma în capul numeróseĭ oştire. Senatul servil precum era, s'a grăbit, înaintea debarcăreĭ împĕratuluĭ, să'l recunóscă de suveran. Urcându-se însă pe tron prin crimă, Macrin, precum scrie istoria, a fost un împĕrat bun. Departe de a imita conduita feroce a luĭ Caracalla, el se purta blajin, reconchise Armenia şi s'a făcut iubit de popor. O bólă gravă a Nonieĭ Celsa îl făcu pe atuncĭ maĭ liber, maĭ independent de acéstă femee oribilă. Fata luĭ Plantianus căzu bolnavă de o bólă neîndurătóre, care o ţinea pe pragul morţeĭ. Invinsă de slăbiciune, dênsa cădea une-orĭ într'o stare de letargie, care dura zile întregĭ; ea părea a fi un cadavru viŭ, aşa de uscată şi palidă 'ĭ era faţa. Cu tóte astea însă, rĕutatea sufletuluĭ sĕŭ oţelit în fără-de-legile, nu se potoli. In zilele când bóla maĭ slăbea, acéstă femee par'că reînvia pentru a face rĕŭ, pentru a face pe alţiĭ să sufere. In aceste zile din ce în ce maĭ rarĭ palatul imperial întreg se cutremura, bolnava, ca o stafiă se ridica de pe pat, ochiĭ sĕĭ marĭ şi înfundaţĭ se aprindeaŭ de ură şi mânie, iar vocea stridentă dădea porucă să ucidă, să schilodéscă lumea.

Muzeul Digital al Românilor de Pretutindeni
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe când Pilumnus înconjurat de mulţimea trecea alăturea cu palatul, aclamăţiunile mulţimeĭ ajunse la auzul Noniei Celsa, care de o zi întrégă zăcea pe pat în nemişcare. Două sclave, nişte fetiţe de 12 anĭ abia, să ţineaŭ la picíorele împărăteseĭ, şi cu suflarea lor caldă încălzeaŭ picíorele îngheţate ale bolnaveĭ. Din când în când intra în odae o slujnică bătrână, care făcea pe aceste fetiţe să bea vin, pentru ca suflarea lor să devie maĭ caldă şi maĭ repede. Lângă capul patuluĭ, cu lanţul la picere se ţinea un bătrân cu barba albă şi lungă, el privea cu mare atenţiune la bolnavă. Acest bătrân era celebrul esculap (doctor) Cleophantès din Athena. Nonia Celsa 'l chemase la Roma, iar omul de ştiinţă refusă să vie, ştiind ce fel de primejdie 'l-ar ameninţa, dacă s'ar face doctorul uneĭ împărătese, care nu se póte vindeca. Nonia Celsa cu ajutorul auruluĭ tocmi pe nişte mizerabilĭ, care furară pe bătrânul slăbănog şi îl aduseră cu sila la Roma. Fără a asculta protestările sale, împărătésa ordona ca ilustrul bătrân să fie încatenat lângă patul eĭ, apoĭ îĭ declară că de azĭ înainte viaţa lor amêndoĭ este unită.

— In ziua când voĭ muri, am ordonat să fiĭ omorit şi tu! 'ĭ zise Nonia.

Şi ea sili să jure pe fiul său Diadumenius, că ordinul eĭ va fi îndeplinit întocmaĭ.

Impărătésa dormea. Sgomotul aclamaţiunilor o tresĭ, ea se ridică de pe pat, privi în jurul său şi şterse sudórea rece de pe fruntea sa. Cleophantes 'ĭ presentase o cupă de onix, în care era un fel de lichid galben. Nonia bău şi imediat simţi că forţele eĭ crescură, ea surîse sinistru privind bătrânul:

— Vezĭ tu, cât de cuminte am fost eŭ, când am poruncit ca să fiĭ adus la Roma. Fără tine de mult muream deja.

— Dacă eternitatea vóstră nu va porunci ca să fiŭ deslănţuit, nădăjduesc că în curênd Jupiter mĕ va scăpa de acéstă viaţă mizerabilă! răspunse bătrânul.

Impărătésa nicĭ că l'a onorat cu un răspuns.

— Să mi se aducă *actele diurnale*, porunci dênsa.

Actele diurnale era un fel de ziar, care se publica la Roma scris de mîna în fie-care zi de către nişte scribĭ anume; el conţinea noutăţile zileĭ cele maĭ importante şi evenimente private, întâmplate în imperiŭ. Iuliu Cesar cel d'întêiŭ a avut ideia de a publica un ast-fel de ziar, la scrierea căruia pe timpul luĭ se întrebuinţaŭ o mulţime de scriitorĭ. Actele diurnale se compuneaŭ din nişte foĭ micĭ de papyrus, legate una de alta cu sfóră: anticariĭ pretind că cărţile nóstre 'şĭ trag originea lor de la acéstă formă a celuĭ d'întêiŭ ziar.

Pilumnus consul! esclamă împărătească. Sobrul Macrin ridică la cel maĭ înalt rang al imperiuluĭ pe un tânĕr desfrânat? Ce fel! s'aŭ schimbat tóte pe lume? Chemaţĭ aicĭ pe fiul meŭ şi poftiţĭ pe împĕratul să vie de asemenea.

Diaduménuis veni cel d'întêiŭ; palid, slab, pe faţă i se vedeaŭ semnele, saŭ a uneĭ bóle ereditare saŭ a uneĭ vieţe de desfrâŭ. Intrând în odaia mumeĭ, tênĕrul căzu în genunchĭ, după obiceiul oriental, introdus la Roma sub împĕratul Neron.

Imediat ce a intrat fiul împărăteseĭ, acésta deveni veselă; femeea acésta rea totuşĭ simţea iubirea pentru copilul eĭ. Dar şi iubirea eĭ de mamă era teribilă la acéstă femee nenorocită.

Diaduménius, îngână dênsa luând de mână pe tînĕrul, ce se petrece la Roma? De unde vine favórea stranie, care a făcut, din beţivul Pilumnus consul al Romeĭ?

Tînĕrul privi cu mirare.

— Ce fel? Pilumnus consul? Ah, iată o bună noutate pentru toţĭ beţiviĭ! zise el.

— Şi o fatală noutate pentru or ce om cu minte, care nu perde din vedere că tronul unuĭ împĕrat al Romeĭ stă pe un vulcan, tot-d'a una gata de a face explozie. Ce aĭ zis? Aĭ uitat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

óre câtă trudă a trebuit mameĭ tale, pentru a'ţĭ asigura moştenirea unuĭ tron?

In acest moment întră Macrin.

Imediat emoţiune, care coprindea pe Nonia Celsa, dispăru schimbându-se într'o atitudine fermă şi poruncitóre. La vederea împărăteseĭ, care şedea în pat, Macrin n'a putut ascunde mirarea sa.

— A, nu v'aţĭ aşteptat să mĕ găsiţĭ în viaţă, zise ea cu amărăciune. V'aţĭ crezut scăpaţĭ de mine, nu este aşa? Aţĭ şi sfâşiat decisiunile mele. Aşteptaţĭ puţin, nu sunteţĭ încă liberĭ!

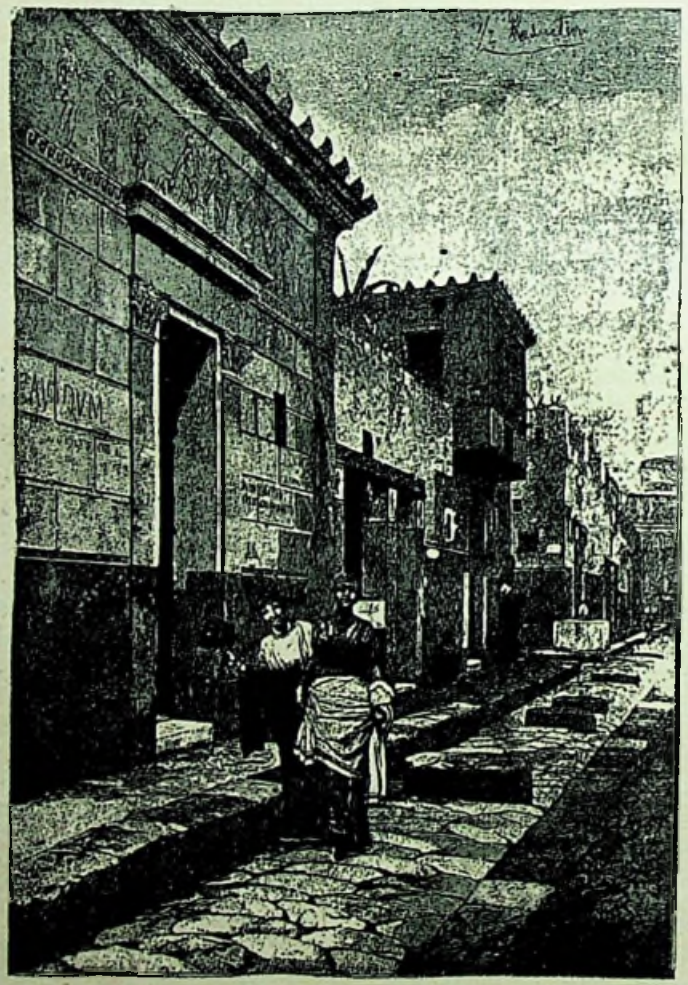
— Nu înţeleg cuvintele Nonieĭ Celsa! rĕspunse împĕratul.

aţĭ sfărîmat hotărîrea mea şi aţĭ numit de consul pe un tînĕr desfrânat. Pentru ce?

Macrin care avea frică de femeia sa mormăi nişte cuvinte de scuze.

— La moment Pilumnus să fie degradat şi apoĭ trimis în Armenia! ţipă împărătésa. Armenia vĕ chiamă, asemenea pe d-ta. Peste un ceas Pilumnus să plece, iar mâine Macrin să ia drumul spre Armenia!

Zicênd aceste cuvinte, împărătésa leşină. Macrin eşi din odae. Iar Cleophante muia têmplele împărăteseĭ cu un fel de apă, care cu succes combătea leşinul. Nonia îşĭ veni în simţire, se

O stradă din Roma antică care ducea la Circ.

Ea îĭ arătă *Actele diurnale*.

Am ales pentru locul de consul pe un bĕtrân devotat mie, zise dênsa; ridică de pe perine şi apucând de mână pe medicul grec îĭ zise:

— Ascultă! Dă-mĭ pentru câte-va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sĕptămanĭ sănĕtatea şi te voĭ face liber, 'ţĭ voiŭ dărui averea, ranguri. Lumea întrégă te va invidia. Dar gândeşte-te, imĭ trebuesce sănĕtatea. Arta ta e puternică! Hippocrat invia pe ceĭ maĭ grav bolnavĭ. Dă-mĭ sănĕtatea! Dă-mĭ sănĕtatea!

— Mijlócele arteĭ mele sunt mărginite, rĕspunse medicul. Eternitatea Vóstră distruge prin supĕrare or-ce succes al medicamentelor mele. Sufletul supĕrat ucide corpul cât de tare.

Nonia Celsa începu a ţipa :

— Ascultă bĕtrâne, nu uita că acelaş mormânt ne va înghiţi împreună. Veghiază dar ca să nu mor!

Apoĭ dênsa se gândi puţin :

— Ascultă! Aĭ auzit, împĕratul are să părăséscă Roma. Trebue ca astă-zĭ chiar să mĕ pot presinta înaintea poporuluĭ. Voesc prin urmare a merge la Circ şi mĕ aşăză în tribuna imperială. Prin urmare pregăteşte cele maĭ eficace medicamente ce aĭ, pentru a'mĭ reda forţele necesare.

Ea sună un clopoţel de aramă. Imediat nişte sclavĭ intrară şi se prosternară înaintea împĕrăteseĭ.

— Deslănţuiţĭ pe bĕtrânul şi duceţi'l în laborator! ordonă ea. Apoĭ chemaţĭ pe ornatórele mele. Peste câteva césurĭ voĭ pleca la Circ.

Impĕrătésa căzu iarăşĭ pe perinĭ.

— Dacă voiŭ leşina, îmbrăcaţi-mĕ, ca să fiŭ gata.

Şi în adevĕr, pe când sclavele o îmbrăcaŭ, împĕrătésa părea mórtă. Ornatórele sulemeniră braţele, umerile şi faţa eĭ cu o unsóre albă, numită *crocodil*, în care intra plumbul prefăcut în pulbere. Apoĭ ele îĭ colorară obrajiĭ cu o colóre roşie, şi în fine 'ĭ cerniră sprâncenile cu negrélă. După ce ornatórele isprăviră, se apucară de lucru *restiplicae*, care învestiră corpul nemişcat al bolnaveĭ cu o rochie imperială numită *basilicum*. Era un fel de togafustă făcută din purpur, brodat cu fir de aur; mâinele şi picĭórele fură împodobite cu o mulţime de brăţărĭ, iar gâtul înconjurat cu mărgelele cele maĭ scumpe.

Când Impĕrătésa era gătită, intră Cleopanthes cu o cupă în mână. El introduse încetul cu încetul câte-va picăturĭ de un lichid negru în gura bolnaveĭ. Peste câte-va minute femea 'şĭ veni în simţire. Bênd conţinutal cupeĭ, ea să ridică în picióre, şi făcênd semn la douĕ slave să o sprijinăscă, făcu căţĭ-va paşĭ.

— Să se aducă litiera (un fel de dric ce se purta de doĭ ómenĭ) şi să fiŭ dusă la Circ.

(Va urma) Z. C. A.

OMONIM

Fără mine focul în sobă n'ar arde; cu mine bucătăreasa merge la piaţa.
Ghicĭ ce sunt?

Suntem doĭ fraţĭ. Trăim unul lângă altul, fără a ne vedea.
Ghicĭ ce suntem?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

PSYLLA

ROMAN PENTRU COPII

Dedicat memorieĭ Domnişóreĭ Lolica Z. Arbore.

VI [1]

La circ

Pe când la palat întreaga curte se pregătea a urma pe împĕrăteasă la circ, consulul Severus, înconjurat de o droaie de subalternĭ aĭ sĕĭ, se ocupa cu pregătirea programeĭ spectacoluluĭ, care avea să distreze pe poporul roman în acea seară.

Cartierele depărtate ale capitaleĭ lumeĭ antice, invĕlite în ceaţa sereĭ şi umbra grădinelor, începură a se linişti; mulţimea să concentra în cartierul care ducea spre circ. Luna plină eşi pe orizont aruncând o lumină roşie asupra Tiberuluĭ, valurile căruia să sfărîmaŭ între stâncele malurilor.

Lângă circ, într'o temniţă construită din granit, închisă într'o celulă umedă dormea o fată de vr'o 19 anĭ. In mânele eĭ, făcute par'că de ceară, ţinea o cruce de lemn. Incă din ajun nenorocita fiinţă nevinovată fu condamnată la moarte de către nişte magistraţĭ romanĭ. Crima, pentru care această fată avea să moară, era credinţa eĭ în Dumnezeŭ. Copila era creştină!... Nicĭ ameninţările magistraţilor, nicĭ făgăduelile de graţiare, nicĭ dorul de viaţă n'aŭ putut îndupleca acea copilă de a renega credinţa sa, de a se lepăda de Dumnezeŭ şi de a trece în religia romană. Adânc convinsă de adevĕrul sfînt coprins în evangelie, copila era hotărîtă de a muri....

Şi iată că, în somnul adânc ce coprinsese corpul eĭ chinuit, un vis frumos să scoborî în sufletul nevinovat al martireĭ. Ea visa câmpiile frumoase ale patrieĭ sale de pe malurile Dunăreĭ; pădurile frumoase şi dumbrăvile spânzurate pe coastele dealurilor, limpedele şi dulcele cer, munţiĭ ce să înalţă trufaşĭ în vĕzduh, rîurile care ocolesc câmpurile, Dunărea bĕtrână, ce spală pólele şi aduce avuţiĭ din alte ţĕrĭ!... Dar iată că visul se schimbă.. pustierea să întinde în câmpiĭ.... codriĭ clocotesc d'o fâşiere duioasă.. pe coastele dealurilor se vĕd numaĭ sate arse şi turme de femeĭ rătăcind cu prunciĭ lor la ţaţă.... O ţara mea! îngână copila dacă.... „Cel ce fuge dinaintea duşmanuluĭ este mişel! strigă dânsa în somn, şi mişeiĭ nu sunt din sângele dac! Să murim maĭ bine liberĭ de cât să trăim în robie şi ocară!...“. Iat'o deşteptată din somn! Ea priveşte

1. A se vedea numĕrul precedent. Volumul al II-lea din revista *Amicul Copiilor* în care este tipărit începutul romanuluĭ, să vinde abonaţilor cu preţul de 6 Leĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

speriată împrejur şi să convinge că a visat. E în temniţă, e condamnată a fi sfâşiată de fiarele sălbatice!! Şi soarta sa groaznică o lasă indiferentă, nepăsătoare. De când e roaba Romanilor, viaţă nu are pentru dânsa nicĭ un farmec. Ce să jălească!... Patria?! Dar patria sa e pustiită, robită de duşmanĭ; părinţiĭ? dar eĭ aŭ perit în flacărĭ!... Fără lacrimĭ, fără bocete şi plâns, dînsa a înăbuşit în inima sa tinără orĭ-ce dor de viaţă; şi întreaga-ĭ lume de visurĭ fecioresc le-a închinat luĭ Christ... e gata a muri.

In acest moment serviĭ pregăteaŭ circul pentru spectacolul iubit de Romanĭ. Deja amfiteatrul imens al circuluĭ era plin de mulţimea care să aşază pe nişte bănci de piatră. In coridórele, carĭ duceaŭ spre temniţă şi prin care să introduceaŭ victimele spectacoluluĭ sângeros al Romanilor, să plimba consulul Severus, dând ordine uneĭ mulţime de servĭ.

De odată se apropiă de dânsul un patrician. Era Ovilius.

— Fă pe aceştĭ sclavĭ să se depărteze! ţise el şi adaogă apoĭ mut: am ceva grav să-ţĭ comunic.

— Ce este? întrebă Pilumnus, încruntând sprâncenele.

— Viaţa ta e în pericol! şopti Ovilius.

— Amicia ta mĕ mişcă! rĕspunse Pilumnus devenind palid, dar poate că exagerezĭ pericolul? Spune ce s'a întâmplat!

— La eşirea din circ, soldaţiĭ pretorienĭ te vor aresta, fără a-ţĭ permite măcar să ţicĭ un cuvênt. Veĭ fi târât spre Tiber şi transportat în Galia, unde veĭ fi omorît.

— Hm! Neplăcute lucrurĭ 'mĭ povesteştĭ Ovilius! Şi de unde ştiĭ toate astea?

— Le ştiŭ de la centurionul însărcinat a te aresta. De şi eram cam supărat de purtarea ta faţă cu mine, dar totuşĭ 'mĭ-aĭ fost prieten... şi n'am putut uita aceasta, decĭ am orînduit ca trăsura mea cu caiĭ ceĭ maĭ buniĭ să fie gata, o slugă te aşteaptă... grăbeşte-te şi veĭ scăpa... am unde să te ascund.

— A, Ovilius vĕd că 'mĭ eştĭ un amic bun. Spune-mĭ de la cine purcede ordinul de a mĕ aresta?

— Centurionul 'mĭ-a comunicat că ordinul e iscălit de împĕrat, împĕrăteasă, a voit aceasta. Fugĭ amice! Fugĭ! Pretorianiĭ vin!

— Eştĭ sigur că împĕratul nu s'a opus hotărireĭ împĕrăteseĭ?

— De unde s'o ştiŭ... Dar ce maĭ aştepţĭ?!

— Aĭ ţis că ordinul e semnat de împĕratul?

— Împĕrăteasa a dictat ordinul secretaruluĭ sĕŭ, iar împĕratul a pus sigiliul.

— Pst!... Clamorea publiculuĭ anunţă sosirea împĕratuluĭ, ţise de o dată Pilumnus. Ascultă!... Poporul salută şi pe împĕrăteasă... Ascultă; strigă: Salutăm pe Nonia Celsa.

— Nenorocitule, ce aştepţĭ? Iţĭ veĭ perde viaţa!

— Aşĭ! Din contra o voiŭ scăpa, Ovilius!... Amice, am un mare şi important serviciŭ a-ţĭ cere. Mergĭ acum chiar spre cartierul Aventin; veĭ găsi acolo o casă, care aparţine unuĭ oarecare Catulus; 'ĭ veĭ da acest inel şi 'ĭ veĭ ţice că 'ĭ poruncesc ca să vie imediat la circ împreună cu muma şi fata, ce să află la dînsa. Să intre eĭ în circ prim *vomitorium* (uşa de eşire) al treilea. Veĭ maĭ spune, că gladiatorul cere ca fata sa să vie împreună cu *Psylla*, ascunsă la sîn. Mergĭ, mergĭ amice, şi mĕ veĭ scăpa.

Ovilius plecă.

Consulul n'a greşit: susţinută de douĕ matroane romane, împĕrăteasa intră în acest moment în loja imperială.

Poporul aplauda cu entusiasm pe împĕrăteasă, despre boala căreia întreaga Romă vorbea. Nonia Celsa se opri un moment lângă balustrada lojeĭ, salută mulţimea cu o mişcare de mână graţioasă, apoĭ să aşeţă pe o bancă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

acoperită cu covoare şi perinĭ de mătasă.

In acest moment tocmaĭ Macrin, care observase pe consul, 'ĭ făcu semn să se apropie. Acesta apropiindu-se, împĕratul 'ĭ şopti:

— *Cave et fuge!* Impĕrăteasa vrea să te piarză.

Pilumnus surîse.

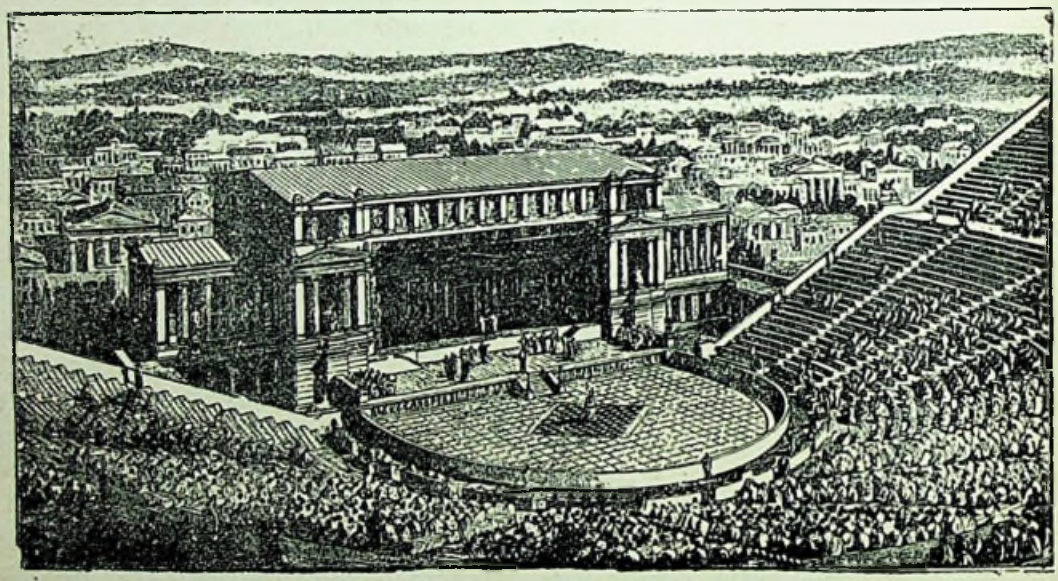
— Ştiŭ tot, ḑise dînsul cu o voce sigură. Eternitatea ta aĭ iscălit decretul meŭ de exiliŭ şi de moarte!

— M'am supus aceleĭ femeĭ, care ţine viaţa mea în mânele sale. *Cave et fuge!*

— Pilumnus n'a fugit nicĭ o dată! *Nicĭ un om n'are drept pentru a scăpa viaţa sa să jertfească viaţa altuia...* Merg în calitatea mea de consul să aduc complimente împĕrăteseĭ.

Şi ḑicênd aceste cuvinte, Pilumnus sui scările care duceaŭ spre loja împĕrăteseĭ. Această lojă fu despărţită în douĕ compartimente, unul reservat împĕratuluĭ, altul împĕrăteseĭ şi femeilor curţiĭ.

De departe slăbiciunea împĕrăteseĭ precum şi starea sa de sănătate nu să observaŭ tocmaĭ bine. Cu ajutorul sulemenelilor, figura sa avea oare-şĭ cum

Circul mare din Roma restaurat.

înfăţişarea uneĭ femeĭ sănătoase. Medicul bĕtrân, care să ascundea în dosul băncel, pe care şedea Nonia Celsa, ţinea în mânele sale pentru orĭ-ce eventualitate nişte flacoane cu fel de fel de medicamente. Auḑind sunetul armelor lictorilor, carĭ tot-d'a-una procedaŭ pe consulul Romeĭ, împĕrăteasa să cutremură. Pilumnus intră în lojă şi salută.

Impĕrăteasa 'ĭ întinse mâna, pe care consulul o sărută îngenuchind. Apoĭ ridicându-se în picióre şi privind drept în ochĭ pe Nonia Celsa consulul 'ĭ aruncă în faţă următoarele cuvinte, pe care de obiceiŭ le ḑiceaŭ împĕraţilor gladiatoriĭ, când eşiaŭ pe scena circuluĭ:

— *Moriturus te salutat!*

Auḑind aceste cuvinte, carĭ nu eraŭ de cât o aluziune la origina josnică a soţuluĭ sĕŭ, împĕrăteasa sări în picioare.

— Un singur cuvînt am să ḑic şi decretul privitor la mine va fi sfăşiat. Ca să nu-l ḑic cer ca Eternitatea Voastră să revoace decretul şi să mĕ confirme în postul de consul, maĭ cer încă douĕ milioane de sesterce, pentru a-mĭ plăti datoriele. Alt-fel...

— Tacĭ, strigă împĕrăteasa, şi eşĭ afară!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In loc de a să supune, Pilumnus să plecă la urechia împărăteseĭ şi 'ĭ şopti ceva. Nonia Celsa căḑu leşinată pe perinele de mătasă; vĕḑênd aceasta consulul luă din mânele tremurânde a bĕtrânuluĭ Cleophanthes un flacon şi destupându-l turnă câte-va picăturĭ în gura femeieĭ. Imediat aceasta 'şĭ veni în simţire.

— Eştĭ consul pe viaţă! îngână ea... veĭ primi cele douĕ milioane... Ia acest inel, cu ajutorul căruia veĭ putea pĕtrunde orĭ când la palat, pentru a mĕ vedea. Te aştept după spectacol.

Pilumnus eşi din tribuna imperială. La uşă el fu întâmpinat de către Ovilius.

— Împărăteasa, ḑise consulul adresându-se către amicul sĕŭ, 'mĭ-a dăruit douĕ milioane sesterce, pentru a plăti datoriele mele.

— Eştĭ nebun saŭ eştĭ un fermecător! rĕspunse Ovilius.

— Nicĭ una, nicĭ alta. Sînt un om isteţ şi cuminte. Ascultă-mĕ, aĭ arĕtat că eştĭ prietenul meŭ sincer, lucru foarte rar în zilele de corupţiune în care trăim. Ce voescĭ? Vorbesce, sînt destul de puternic pentru a putea face orĭ-ce veĭ dori, pentru tine.

— Nu doresc, consule, de cât un singur lucru!

— Care?

— Ca să uiţĭ serviciul ce ţĭ-am făcut.

— Şi pentru ce?

— *Pentru că serviciul adus de un amic, devine o linguşire, când omul căruia acest serviciŭ a ţolosit a deveni puternic.*

Pilumnus privi lung pe fostul sĕŭ amic, apoĭ surîḑênd să depărtă şoptind:

— Ovilius e un adevĕrat patrician roman, decĭ... un om primejdios!

Consulul se aşeḑă pe un loc reservat luĭ. Lictoriĭ să depărtară. In acest moment nerăbdarea mulţimeĭ, care aştepta începutul spectacoluluĭ, să manifesta prin strigăte sgomotoase. Consulul dede semn să înceapă representaţia. La acest semnal, nişte uşĭ de fier scârţiiră deschiḑându-se şi o tigroaică tînĕră sări în arenă. Aruncând o privire speriată asupra miilor de oamenĭ, fiara sĕlbatică 'şĭ lovi coastele cu coada, apoĭ făcu douĕ-treĭ săriturĭ şi să culcă pe năsipul areneĭ. O altă uşă se deschise şi prin ea intră în arenă o fată frumoasă ca un înger; ea era îmbrăcată cu nişte haine albe şi ţinea în mânĭ o cruce de lemn. Ochiĭ negriĭ şi marĭ aĭ copileĭ ardeaŭ ca douĕ candele aprinse la icoana Fecioareĭ Prea-curată; dênsa păşi liniştită, privind cu sânge rece fiara sĕlbatică, care o observase. Mulţimea tăcu, emoţionată, fermecată de curagiul sfînt al copileĭ.

De odată copila să opri şi o voce dulce, plină de armonie să auḑi:

— Pentru ultima oară deschid gura mea: vĕ iert Romanilor şi mor pentru credinţa mea în Dumnezeŭ! In aceste momente ultime de viaţă pe pământ, iert pe călăiĭ meĭ şi mĕ rog pentru dînşiĭ. Rugăciunea mea să fie ascultată de Mântuitorul, care să-ĭ primească în raiul sĕŭ; mĕ maĭ rog pentru patria mea nenorocită, pentru omenirea lipsită de lumina adevĕrateĭ credinţe!

Copila tăcu. Mulţimea spectatorilor să cutremură; o fortună de aplause salută pe martira creştină. Dar în acest moment tocmaĭ tigroaica cu ochiĭ injectaţĭ de sânge, făcu o groasnică săritură şi resturnând pe copilă, o sfâşie cu ghiarele sale.

Poporul român aplaudă cu frenesie fiara sĕlbatică... Tunetul aplauselor a durat lung, instinctele feroce a acesteĭ mulţime, deşteptaţĭ prin şiroae de sânge, ce muiaŭ nisipul areneĭ, cereaŭ sânge, cât maĭ mult sânge!

Tocmaĭ când pe arena circuluĭ muria martira creştinătăţeĭ, Catulus cu muma sa, acompaniaţĭ de Calpurnia şi copila dacă intrară în circ. Ovilius, care 'ĭ aştepta la intrare, le arĕtă o laviţă, pe care eĭ să aşeḑară.

Catulus şi Mamurtia să întoarseră cu spatele spre arenă, pentru a nu vedea spectacolul odios, interḑis de religia creştină. Nicĭ unul din eĭ nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ştia însă, că în acest moment o creştină muria acolo sfîşiată de fiara sălbatică. Calpurnia nu să preocupa asemenea de cele ce să petreceaŭ în faţa eĭ, ea nu să uita de cât la fata sa; iar aceasta, ca copilă ce era, avea ochiĭ ţintiţĭ asupra areneĭ. Observând fiara ... apoĭ cadavrul cald al victimeĭ sfîşiate, biata Dochia înţelese tot şi o emoţiune puternică cuprinse inima sa curată; sînul eĭ de fecioară să ridică voind a respira cât maĭ mult aer — şi şarpele, care şedea ascuns în sîn eşi afară, incolăcindu-se de gâtul alb al feteĭ. Spectatoriĭ din prejur observară reptila şi o groază instinctivă iĭ coprinse. Un centurion sări în ajutor, voind a omorî şarpele; se făcu o zarvă, o mişcare generală.

Această mişcare fu observată de împărat, care recunoscu pe fiica sa şi strigă:

— Opreşte-te, centurione!

Mulţimea incremeni de mirare, auḑind pe împărat. Uniĭ începură a striga, că zeul Esculap s'a înfăţişat poporuluĭ sub aspectul sĕŭ favorabil de şarpe, şi cereaŭ să se facă sacrificiŭ acestuĭ zeŭ al doctorilor, alţiĭ începură să strige, că fata este o vrăjitoare şi voeşte rĕul Romeĭ. Impărăteasa s'a deşteptat asemenea din lingoarea sa şi să informă de ce s'a întemplat. Aflând causa sgomotelor, ea porunci ca imediat să i se aducă acea fată împreună cu şarpele. In zadar Catulus voia să iasă cu femeile din circ: niştе soldaţĭ 'l opriră, transmiţêndu-ĭ ordinul împărăteseĭ.

VII.

Moartea luĭ Macrin

Pe când soldaţiĭ conduceaŭ spre loja împărăteseĭ pe Dochia cu muma sa, Mamurthia şi Catulus să rugaŭ luĭ Dumnezeŭ:

— Doamne sfinte! şoptea bĕtrâna, pune în gura acesteĭ copile prudenţa şi mintea. Proteje-o, precum aĭ protejat altă dată pe orfanul Joas în faţa crudeluĭ Athalin!

Muma şi fata fură introduse înaintea Nonieĭ Celsa. Ambele femeĭ căḑură în genuchĭ dinaintea împărătăseĭ. Aceasta, ridicându-se de pe perine şi rezimându-se pe cotul braţuluĭ, întrebă:

— Eştĭ o vrăjitoare, fată?

Dochia dede să înţeleagă împărăteseĭ că dênsa nu vorbeşte limba romană.

Impărăteasa să întoarse către medicul sĕŭ:

— Un învĕţat ca tine trebue să ştie toate limbele din lume; ia întreab'o cine este ea!

Medicul se supuse şi întrebă pe Dochia în limba dacă, fata 'ĭ rĕspunse imediat şi dînsul începu a tălmăci împărăteseĭ rĕspunsurile copileĭ.

— Eştĭ vrăjitoare? repetă împărăteasa.

— Nu.

— Dar atunci, cum poci să domesticeştĭ o reptilă veninoasă, ca şarpele acela.

— Acest şarpe nu e veninos. *In* patria mea, Dacia, toate fetele aŭ obiceiul să poarte la gât acest fel de şerpĭ, a căror pele rece răcoreşte gâtul, apărêndu-l de arşiţa soareluĭ. De aceia tocmaĭ pe drapelele dace sunt mereŭ zugrăviţĭ şerpĭ şi balaurĭ.

— Arată-mĭ şarpele tĕŭ!

Dochia făcu un semn cu mâna şi şopti: „Psylla!“ Imediat de sub tunica sa, din sân, apăru căpuşorul arămiŭ al şarpeluĭ, care privi în jur şi scoase limba sa ascuţită.

— Voiesc a cumpĕra acest şarpe! ḑise împărăteasa. Contactul recoritor al peleĭ sale cu gâtul meŭ de sigur că va alina puţin suferinţele boaleĭ mele.

— Ascultă-mĕ, împărăteasă! Acest şarpe s'a obicĭnuit cu mine, dacă 'ţi-l voiŭ vinde, el are să moară de dorul stăpâneĭ sale. Lasĕ-mĕ maĭ bine să caut un alt şarpe şi să-l domesticesc pentru d-ta!

— De când dorinţa uneĭ împărătese nu maĭ e ordin pentru o fiinţă străină ca tine?! ţipă Nonia Celsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ia acest şarpe, dar va muri, să ştiï! ţise Dochia.

Impĕrăteasa să potoli.

— Cine eştï tu? o întrebă ea.

— Mĕ numesc Dochia, iar această femeiă e muma mea. Suntem din Dacia-Traiană şi stăpânii noştri ne-aŭ făcut liberï!

— Şi cine aŭ fost aceştï stăpânï?

— Al meŭ era Catulus, iar al mameï mele Pilumnus.

La acest din urmă cuvênt împĕrăteasa făcu o mişcare.

— Şi tatăl tĕŭ cine e?

— Tatăl meŭ e acum un gladiator.

— Aşa... Vino atuncï să locueştï la palat; veï deveni favorita mea, voiŭ libera pe tatăl tĕŭ şi 'l voiŭ face centurion. Mï-aï plăcut, că nu te sperii de mine, că 'mï vorbeştï deschis, că eştï o fată curagioasă... Iată douĕzecï de anï aproape de când n'am vĕdut în faţa mea de cât mutre de sclavï şi de curtenï linguşitorï. M'am plictisit, voesc să vĕd lângă mine un puï de om, ca tine! Haitï!... Şovo-

Eştï o vrăjitoare, fato?

eştï? Mamă-ta va veni cu tine! Poate c'o iubeştï? Aşï! nu cred ca copiiï să iubească pe măsa; al meŭ cel puţin nu mĕ iubeşte. Dar fie! Veï trăi cu mine, dă-mï acest şarpe!...

Dochia tremurând, se supuse; ea descolăci şarpele sĕŭ de pe gât şi-l puse pe umerul împĕrăteseï, supraveghindu-l cu mare atenţiune. Psylla, de şi vĕdit nemulţumită de această schimbare a locuinţeï, să încolaci în jurul gâtuluï uscat al Nonieï şi 'şï aplecă căpuşorul spre buzele sulemenite ale împĕrăteseï. Vĕdênd şarpele poporul isbucni în aplause frenetice.

— Esculap s'a scoborît din cer, pentru a vindeca pe împĕrăteasa Romeï! striga mulţimea. Salutăm pe eterna împĕrătească! Salutăm pe zeul Esculap!

Nonia Celsa făcu semn Dochieï de a o susţine, să ridică de pe bancă şi să apropiă de balustradă. Aci majestósă, superbă în hainele sale de pur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pură, cu coroana pe cap, ea salută mulțimea. Entusiasmul nespus cuprinse atunci pe acea mulțime, care, creḑând în miracol, aplauda frenetic.

Nonia Celsa, fermecată de așa isbândă, ordonă ca Dochia să se așeḑe împreună cu dênsa în litiera sa. Urmată de curte, încongiurată de mii și mii de oameni, împĕrătésa se întoarse la palat. Biata Dochia, speriată de atâta sgomot, privea cu îngrijire pe muma sa, care urma pe jos alături cu litiera împĕrăteseĭ.

(Va urma).

Z. C. A.

CÂNTECUL LUI ȘTEFAN-VODA

CÂNTEC DIN BUCOVINA

Ștefan, Ștefan, Domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
De cât numaĭ mândrul sóre!

*

Din Succava când el sare
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!

*

Lumea 'ntreagă stă 'n mirare
Țara-ĭ mică, țara-ĭ tare
Și dușmanul spor nu are!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

FLUTURII

Soarele de vară ca Făt-Frumos din lumea basmelor vine să deştepte omidele din somnul cel lung, şi la apropierea luĭ ele părăsesc închisorile lor strîmte şi apar la lumina zilelĭ sub formă de fluturĭ cu aripe strălucitoare: pe când soarele împrăştie razele sale călduroase, se deschid micele închisorĭ şi de pretutindenĭ, din sînul pămêntuluĭ, din trunchiul copacilor, din despicăturile zidurilor sboară fluturĭ de zi, fluturĭ de seară şi fluturĭ de noapte.

Omidele ce atârnaŭ de ramurile copacilor saŭ eraŭ ascunse în pămênt, învelite toate într'un înveliş tare saŭ mătăsos, s'aŭ transformat puţin câte puţin. Coconul ce era până acum nemişcat şi tare, devine mlădios şi mişcător. El se mişcă din ce în ce maĭ mult până când învelişul sĕŭ se rupe: fluturele apare învelit într'un acoperiş ca un copil în scuticele luĭ. In curênd ese mişcând într'una, dând într'una din picioare şi din aripĭ; îşĭ desface întâiŭ picioarele din plapoma ce-l învelea şi apoĭ devine liber în întregimea luĭ.

Dar cum? mĕ veţĭ întreba de sigur; o insectă aşa de mare cum a putut să iasă dintr'o teacă aşa de strimtă în care n'ar putea nicĭ odată să intre din noŭ. Iată cum se face asta: îndată ce fluturele 'şĭ-a scos capul afară, el începe să aspire aerul prin gura luĭ; aerul intră în cantitate mare şi se grămădesce în stomacul şi maţele luĭ; acestea se umflă şi gonesc tot sângele în laturile corpuluĭ, în cap, în picioare, în aripĭ, tot corpul insecteĭ se umflă de odată şi tot odată aripele se întind şi se mişcă, picioarele de asemene, insecta se luptă până învelişul, ce o strânge în toate părţile, plesnesce. Intr'adevĕr, dacă voiţĭ să vĕ convingeţĭ de adevĕrul acestor lucrurĭ, împungeţĭ cu un ac pântecele fluturelui pe când e gata să iasă, îndată insecta se desumflă şi dacă împiedecăm aerul să intre în gura fluturelui, el nu se maĭ umflă, sângele nu se maĭ duce în toate părţile corpuluĭ şi aripele nu se desfac şi nu se întind.

Fluturele noŭ născut nu prea străluceşte prin frumuseţea luĭ: par'că a eşit dintr'o baie. Periĭ ce-ĭ acopere corpul, sînt umeḑĭ şi lipiţĭ, aripele încreţite şi strânse atârnă, umflate icĭ, lungite colo, fără putere, fără frumuseţe... Dar mişcându-le într'una fluturul le usucă şi le întăresce, în curênd le poate întinde, şi puţin câte puţin aripele se acoper de striĭ şi pete colorate, care încep să strălucească din ce-în ce maĭ mult.

Fluturul atuncĭ mândru de găteala luĭ, înviat la căldura şi lumina soareluĭ deschide şi închide mereŭ aripele ca să-şĭ încerce puterile; apoĭ de odată sboară fără să ne spue numele luĭ, dar poate l'am cunoscut deja.

Ast-fel se deşteaptă din somnul lor lung toţĭ fluturiĭ pe care naturaliştiĭ moderniĭ 'ĭ-a împărţit în patru grupe: Papilionide, Numfalide, Ercunide şi Hesperidele.

La noĭ ceĭ maĭ obicĭnuiţĭ fluturĭ de ḑi ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

6—S ani, dar aşa de slab şi prăpădit în cât dacă nu l'ar fi scuturat friguri-le, aĭ fi putut crede că e un mort. Măcar că afară era o căldură de puteaĭ să cocĭ oul la soare, totuşĭ, cum am spus, el tremura de frig.

— Ce doreştĭ de la noĭ Mascounan (bătrâno)? o întreabă căpitanul José.

— Vraŭ să vorbesc cu omul alb.

— Aci sînt maĭ mulţĭ albĭ, cu care?

— Atuncĭ cu stăpânul tĕŭ.

— Ce aĭ de spus stăpânuluĭ?

— Aceasta nu te priveşte, nespălatule.

— Mutra de aramă, nu e de loc amabilă, bodogănea José, supărat că bătrâna îĭ aduse aminte, că în vinele luĭ curgea maĭ mult sânge de om negru de cât de alb.

— Atuncĭ, ridică-te, *Mascounan*, spuse mecanicul vaporuluĭ Ghildo, aruncându-ĭ o scară de frînghie.

Atuncĭ betrâna îşĭ leagă *uba* de lanţul ancoreĭ, apucă legătura de banane trîntită în luntre, şi ţinându-se numaĭ c'o mână de scară iute sui scara şi sări pe bordul „*Iulieĭ*“. După asta puse fructele lângă catardă, scoboară din noŭ scara, ajunge luntrea şi, apucând copilul în braţe, din noŭ iute sui scara şi ajunge vaporul, fără să spue cuĭ-va măcar o vorbă.

— De unde viĭ tu? o întreabă don Paolo.

— De colo, din jos, rĕspunse bătrâna, arătând cu mâna spre pădure.

— Când aĭ plecat de acasă?

— Aĭĭ dimineaţă.

— Pentru ce aĭ venit?

— Pentru a întâlni oameniĭ albĭ.

— Ce vreĭ de la dânşiĭ?

— Copilul meŭ a căpătat *sezoes* (friguriĭ palustre). *Pagets* (vrăjitoriĭ) n'aŭ putut să-l vindice... albiĭ aŭ mijloace... faceţĭ să-mĭ fie copilul sănătos!... Ţine, v'am adus banane.

— Sĕrmana femeie! spuse doctorul, luând mâna copiluluĭ. José, adresându-se el către mulatru, fă bine şi adă-mĭ cutia cu medicamente din luntrea noastră... saŭ d-ta Winchelman.

Vînătorul se slobozi în *batelao* şi se întoarse numaĭ de cât, ţinând o cutie mare de lemn unde doctorul avea doctoriile sale.

— Poate că mĕ înşel, dar priveşte don Paolo, spuse încet căpitanul proprietaruluĭ luntreĭ, priveşte cum bătrâna scorpie observă şi cercetează vaporaşul nostru şi luntrea... asta mie nu-mĭ place, zĕŭ, să fiŭ al draculuĭ dacă-mĭ place...

Priveşte-o, priveşte-o, dânsa par-că nu se uită dar cum îĭ scapără ochiĭ şi pe urmă micul bolnav... asemenea a căpătat par-că maĭ multă sănătate de când calcă pe bordul vaporuiuĭ... par-că nu-l scutură aşa de tare friguri-le... don Paolo, vĕ spuĭ că lucru nu e curat... boala copiluluĭ e un pretext, ca să poată veni pe vapor... de sigur bătrâna e o spioană; ce ţicĭ tu Winchelman, cum îţĭ place ţie, amice, mutra bătrâneĭ strigoaice?

— Şi eŭ sînt de părerea ta, rĕspunse vînătorul, auḑind vorbele căpitanuluĭ: bătrâna n'a venit de geaba, ea are alt scop de cât tămăduirea copiluluĭ, dar cu ce scop, nu pot şti... nu ştiŭ ce să ţic.

Trebue bine supraveghiată, spuse şi negrul Sărămis, mi-s'a părut că bătrâna a schimbat nişte semne cu mateloţiĭ noştri.

— Să ne credeţĭ, don Paolo, lucru e maĭ serios, de cât se pare... trebue bine băgat de seamă.

(Va urma.)

A. CORBU.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

APARE O DATĂ PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

No. 5. BUCUREŞTI, AUGUST 1893 Anul III.

PSYLLA

ROMAN PENTRU COPIĬ

Dedicat memorieĭ Domnişóreĭ Lolica Z. Arbore.

VIII [1])

Mórtea Impĕratuluĭ Macrin.

Împĕratul Macrin, cuprins de îngrijire aştepta resultatul intrevederei feteĭ sale cu împĕrătésa. De două orĭ deja voia el să intre în loja Nonieĭ Celsa, dar emoţiunea nu 'í-a permis a urca scara. Ca un om slab de caracter, Macrin hotărî în fine să aştepte, să vază cum se vor petrece lucrurile şi apoĭ să intervie. Vĕzênd însă că împĕrătésa a eşit din circ împreună cu fĭica sa, Macrin se repezi, ca să afle despre cele petrecute. Cel d'întâiŭ om pe care dênsul întâlni a fost Pilumnus.

Gróza cuprinse sufletul împĕratuluĭ.

— Sórta vóstră este în mâinele mele! 'í zise fostul consul. Dochia cu muma sa sunt acum la discreţia Noniĭ Celsa, care nu ştie încă ce legăturĭ intime unesc pe aceste două femeĭ cu împĕratul. Un cuvênt din partea mea vĕ va perde pe tus-treĭ! Ce'mĭ daĭ, împĕrate, ca să tac? Ce'mĭ daĭ, Eternitatea ta, care acum câte-va ore aĭ iscălit verdictul meŭ de mórte, care nu de mult 'mĭ-aĭ zis; *cave et fuge*?

— Pilumnus, eştĭ capabil să pierdĭ p'o fată şi p'o femeiă nevinovată?

— Împĕrate aĭ fost capabil să iscăleştĭ verdictul de mórte, al unuĭ om nevinovat? Şi ce sunt două femeĭ, când e vorba a ajunge la un scop?

— Şi ce scop pocĭ să aĭ?

— Scopul meŭ e coróna imperială!

— Coróna imperială?

— Da! Vreaŭ să fiŭ împĕrat. Dar nu unul ca Eternitatea ta, sclav al uneĭ femeĭ ce tremură înaintea unuĭ consul ca mine; vreaŭ să fiŭ stăpânul lumeĭ, vreaŭ a domni liber de orĭ-ce frică, necunoscând o altă voinţă de cât a mea şi lăsând în astă lume un nume mare, un nume glorios. Voesc în fine ca chiar de astă séră să domnesc saŭ în numele tĕŭ împĕrate sà în numele împĕrăteseĭ. Spune-mĭ dar condiţiunile tale?! Peste o oră Nonia Celsa îmĭ va zice ale sale: la mezat, ca la mezat— voĭ alege pe acesta care dă maĭ mult. Sunt sigur că d-ta nu voeştĭ ca să aĭ de moştenitor pe idiotul fiŭ al Nonieĭ Celsa, pe băiatul Diadumenius, prin urmare putem să ne înţelegem; maĭ cu

[1]) A se vedea numĕrul precedent. Volumul al II-lea al revisteĭ *Amicul copiilor* în care este tipărit începutul romanuluĭ, se vinde abonaţilor cu preţul de 6 leĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sémă că a învinge pe Nonia Celsa 'mĭ e maĭ greŭ, de cât pe Eternitatea ta, ea are partisanĭ, are caracter, e obicinuită cu veninurĭ, pumnal şi tortură. Aşa dar hotăraşte!

Tot ce voieştĭ Pilumnus, cu singura condiţiune ca să scapĭ pe fiica mea şi pe femeiă; totul afară de ele!

— Eternitatea Vóstră sémănă mult cu centurionul meŭ Catulus. Nu eştĭ óre şi d-ta creştin? Fie! Să ne înţelegem, dar pentru astă dată vaĭ de acela care va călca învoiala!

Şi ţicând aceste cuvinte, Pilumnus salută după ceremonialul obicĭnuit pe împĕrat şi se depărtă brusc de el.

Să nu se mire cetitorul meŭ de aroganţa acestuĭ consul faţă cu împĕratul Romeĭ. Deja de mult, tronul imperatorilor Romeĭ avea mare asemănare cu demnitatea tauruluĭ egiptian Apis, pe care sacerdoţiĭ 'l tăiaŭ şi 'l mâncaŭ, după ce se închinară la el ca la un zeŭ. Puterea usurpată de Iuliu Cesar, rĕpită de August, sub împĕratul Tiberiu, se prefăcu într'o grósnică tiranie, apoĭ veni Caligula, care se înecă în sângele vĕrsat de el însuşĭ; sub Neron puterea imperială s'a mânjit de tóte crimele posibile. Vespasian murind a zis „că viaţa n-a fost de cât o comedie bine jucată". Titus n'a domnit de cât treĭ anĭ, Domiţian credea că a domni vrea să fie a lovi; Nerva a fost un om slab, neputincios de a face cel maĭ mic bine; Trajan, Adrian, Titus Antonius, Marc-Aureliu în zadar se încercară a repara rĕul, a reforma moravurile, a deştepta în Romanĭ vechea vigóre şi virtute; după eĭ Caracala a cufundat tronul într'o mocirlă de crime. Poporul Roman şi maĭ cu sémă armata s'aŭ obicinuit de a face şi reface pe împĕraţĭ: o lovitură de pumnal, un pahar de otravă, eraŭ suficiente pentru a scoborî de pe tronul lumeĭ pe împĕratul Romeĭ. Împĕratul Pertinax a fost asasinat de soldaţĭ după o domnie de douĕ lunĭ, de aceiaşĭ mórte silnică aŭ pierit împĕraţiĭ Tiberiu Cesar, Caligula, Claud, Neron, Galba, Oton, Vitelius, Domiţian, Commod, Caracala şi alţiĭ.

Împĕratul Macrin ştia tóte astea; de un caracter móle, blajin la suflet, dênsul nu se simţea demn de a purta coróna, pusă pe capul sĕŭ de Nonia Celsa. Ĭĭ lipsea acestuĭ împĕrat curagiul necesar pentru a înfrunta pericolele ce înconjuraŭ tronul Romeĭ desfrânate. „Acest împĕrat, scrie istoria, nu vroia cu tărie nicĭ binele nicĭ rĕul".

Aceste zise, cititorul nostru, înţelege acum de ce un Pilumnus 'şĭ putea permite limbagiul arogant faţă cu împĕratul. Macrin se temea de o potrivă de Nonia Celsa, capabilă de or ce crimă şi de patriţianul Pilumnus poftitor de putere. Palid, şovăind pe picióre, Macrin intră în palat.

In acest timp consulul Severus, precedat de lictoriĭ sĕĭ, eşi din circ şi se îndreptă, înconjurat de mulţime, spre locuinţa sa. O dată acasă, Pilumnus obosit se aruncă pe pat; dar în acelaşĭ moment uşa se deschise şi intră arapul cel slut.

— Ce vreĭ?

— Un om voeşte să'ţĭ vorbéscă.

— Să intre.

Era Catulus.

— A! Şi ce vênt te aduce? Nu te am chemat centurione!

— Aţĭ păgubit pe Dochia şi pe muma sa! zise Catulus.

Şi ce 'ţĭ pasă? De când un centurion 'şĭ permite a reprimanda pe consulul Romeĭ?

— De atuncĭ, de când soldaţiĭ urc pe tronul Romeĭ pe împĕraţĭ! rĕspunse aspru Catulus.

Severus sări în picióre.

— Ce aĭ zis?

— Am zis, că aĭ perdut pe cele douĕ femeĭ, la carĭ ţiŭ maĭ mult ca la viaţa mea. Consule sunt un om hotărît, precum eştĭ tu, am ómeniĭ meĭ, decĭ nu te pune în potriva mea, scapă pe aceste femeĭ şi în loc de duşman veĭ găsi în Catulus un aliat.

Severus surise.

— Nicĭ o primejdie nu ameninţă pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ambele femeĭ, te veĭ convinge singur, de óre-ce hazardul te a adus la mine. Iată că chiar acum mĕ voiŭ ocupa, pentru a le scăpa din mâinele Nonieĭ Celsa. Ascultă-mĕ cu băgare de sémă. Sunt convins, că printre serviĭ meĭ sunt creştiniĭ. Alege printre eĭ patru din ceĭ maĭ devotaţi ţie. Aşa că aĭ atariĭ ómeniĭ în casa mea?... Te am înţeles! Veĭ ordona a se înhama şése caĭ, din ceĭ maĭ buniĭ în trăsura mea cea maĭ tare; acéstă trăsură va pleca spre Veies, unde un vas vĕ va aştepta. Restul veĭ afla apoĭ... Pléca! Zicênd aceste cuvinte, Pilumnus făcu semn ca să'ĭ aducă o haină de paradă; investit în purpură el se urcă înt'o litieră şi plecă la palat.

Acolo Nonia Celsa culcată pe un pat de purpură, 'l aştepta cu nerăbdare. Hainele sale luxóse, cu care dênsa a fost îmbrăcată la circ acum zăceaŭ aruncate în desordine. Era ceva oribil să priveştĭ pe acéstă femeiă spoită, sulemenita, prada uneĭ bóle crude. Friguriĭ făceaŭ ca ochiĭ sĕĭ înfundaţĭ să strălucéscă ca doĭ cărbuniĭ aprinşĭ. Medicul grec, cu o sticluţă în mână privea cu îngrijire pe împĕrătésa. Alăturĭ de bolnavă se ţineaŭ Dochia cu muma sa.

— A! în fine iată că aĭ venit! ţipa împĕrătésa, vĕzênd pe Pilumnus intrând.

— Sunt la ordinele Eternităţeĭ Vóstre!

— Consulul Severus, şopti împĕrătésa, 'mĭ aĭ zis la circ că Macrin a găsit pe femeia şi fiica sa. Ambele femeĭ sunt la Roma... Dovedeşte-o mie! Unde se află ambele femeĭ? Dămi-le mie!

— Totul se va face, dar înainte trebue ca Eternitatea Vóstră să iscăléscă decretul prin care sunt numit comandantul suprem al armatelor nóstre. Voĭ să fiŭ destul de puternic, pentru a putea înfrunta supĕrarea împĕratuluĭ.

— Acésta nu voiŭ face! strigă împĕrătésa.

— Atuncĭ nu veţĭ afla nimic. In loc să trădez pe împĕrat, maĭ bine 'l voĭ servi în contra d-tale!

Nonia Celsa, cuprinsă de adevĕrată turbare, se ridică de pe perine, dar imediat căzu iarăşĭ, cu spuma la gură şi cu trăsurile feţeĭ convulsionate. Nişte femeĭ se repeziră în ajutorul eĭ, iar Severus folosindu-se de acest moment se apropie de medicul bĕtrân şi'ĭ şopti ceva la ureche. Cleophantes tresări de bucurie.

Leşinul împĕrăteseĭ n'a durat lung. Ea deschise ochiĭ şi privi în jurul sĕŭ, apoĭ păru că meditéză ceva.

— Haide, trebue să'ţĭ cedez consule! îngână ea. Să vie secretarul meŭ, iar voĭ toţĭ să părăsiţĭ odaia.

La ordinele împĕrăteseĭ, curteniĭ şi servitoriĭ se retraseră. Intră în curând secretarul împĕrăteseĭ, care'ĭ dictase decretul de numire al luĭ Severus Pilumnus ca şeful suprem al armatelor romane. O dată decretul iscălit de împĕrătésa, acésta 'l aruncă în faţa consululuĭ.

— Iată-ţĭ plata secretuluĭ. Vobeşte acum.

Severus redică decretul, 'l citi liniştit, apoĭ îl strânse la sân.

— Acolo, în odaia de alăturĭ se află femeia şi fiica luĭ Macrin! zise el în fine cu o voce solemnă.

Nonia Celsa, printr'o mişcare repede voia să apuce un pumnal, ce se afla pe patul sĕŭ, apoĭ ridicând capul de pe perină zise:

— Du-te, du-te şi adu-mĭ una din cele maĭ grósnice otrăvĭ ce posed! Voĭ se vĕd pe aceste douĕ femeĭ murind aci, la piciórele mele! Du-te Severus! Iute!

Un surîs contractă faţa lu Severus. Împĕrătésa băgă acésta de sémă.

— M'aĭ înşelat! ţipă dênsa, M'aĭ făcut să cred că douĕ sclave mizerabile sunt soţia şi fata luĭ Macrin? Am fost nebună să te cred. Ce fel, Macrin ar fi permis să descoper la circ pe aceste douĕ fiinţe aşa de scumpe luĭ!?

— Eternitatea Vóstră păcătueşte. N'am înşelat pe împĕrătésa, n'aveam pentru ce s'o fac. Dacă am surîs, este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că nu mai recunosc pe Nonia Celsa, care nu mai scie să se resbune!

— Ce vreĭ să zic nu te înţeleg!

— Dacă eŭ unul aş urî pe cine-va, apoĭ nu l'aşĭ omorî aşa ni-tam-ni-sam. Aş voi ca victima mea să sufere mult şi lung înainte de aşĭ da ultima suflare, aş face ca tatăl să vază cu ochiĭ sĕĭ, să vază cum móre fiinca sa! Dar de óre-ce voeştĭ alt-ceva, să fie precum voeştĭ, eŭ unul plec de óre-ce nu maĭ aĭ trebuinţă de mine.

— Aştéptă. Aĭ mare dreptate... Da! Chémă pe împĕrat, voiesc să'ĭ vorbesc... Aĭ un plan póte să'mĭ propuĭ?

Severus scóse de sub tunica sa o mică cutióră de oţel, legată cu sfóră.

— Da, am ţise el.

— Ce este?

Impĕrătésa întinse mâna, pe care însă imediat o retrase cu sfială.

— Te-am înţeles! ţipă ea.

Apoĭ învăluindu-şĭ mâna în purpura mantaleĭ, dênsa luă cutióra şi o ascunse sub perină. In acest moment tocmaĭ se auzi rĕsunând pe podeaua de piatră a coridórelor paşiĭ împĕratuluĭ. Se ascunse în plicurile uneĭ perdele.

Impĕratul întră, faţa sa era liniştită. Cu surîsul prefăcut pe buze el îngenuchiă lângă patul împĕrăteseĭ. In acest moment Dochia privi prin crăpătura uşeĭ în odaia împĕrateseĭ: vĕdênd pe împĕratul, ea recunoscu în acest om pe tatăl sĕŭ. Un ţipĕt era să iasă din pieptul copileĭ, dar muma sa o apucă de mainĭ şi o linişti.

Nimic, decĭ nu turbura tăcerea lugubră ce domnea în iatacul împĕrăteseĭ. Dochia închise ochiĭ pentru a nu vedea, Calpurnia, strângându-ĭ mâna, rĕmânea nemişcată ca o statuă de bronz. Medicul grec citea într'un papirus desfăşurat.

Impĕratul şi împĕrătésa cu surîsurile prefăcute pe buze, se complimentaŭ cu o afecţiune ipocrită.

— Zeiĭ nemuritorĭ pare că s'aŭ îndurat în fine de rugăciunile nóstre şi v'aŭ trimes sănătate, zise împĕratul.

— Esculapul a făcut un miracul pentru mine, sub forma unuĭ şérpe, el a descins de pe cer şi iată'l aci în patul meŭ. Acest şérpe este adus de către o copilă, care sémănă mult cu d-ta!

Impĕrătésa ordonă ca să intre în odaia sa Dochia cu muma. Macrin se prefăcu par'că nicĭ că obsevă pe cele douĕ femeĭ.

— Medicul meŭ înţelege limba dacă; ambele femeĭ sunt din acéstă ţară, vecină cu patria vóstră! zise împĕrătesa.

— N'am altă patrie, de cât Roma! rĕspunse împĕratul.

— Iată un cuvent de împĕrat! Dar cu tóte astea simţimêntul de părinte nu se póte înăbuşi nicĭ chiar sub povara uneĭ coróne.

Nu vĕ maĭ prefaceţĭ, împĕrate; eŭ una cunosc ce fel de legăturĭ vĕ légă cu aceste douĕ sclave liberate. Şi apoĭ, tocmaĭ pentru a vĕ uni pe tus-treĭ, am făcut să vĕ întâlniţĭ aicĭ la palat.

Macrin auzind aceste cuvinte, tresări de teróre.

— Fiţĭ liniştit, aveţĭ încredere în mine! şoptea împĕrătesa, verde de ura ce o coprindea. Puţin 'mĭ-a rĕmas a trăi, mult peste douĕ-treĭ zile acelaş morment are să mĕ înghiţă împreună cu bătrânul meŭ medic, care nu voeşte să trăiască pe acest pământ după ce nu a ştiut să mĕ vindece. O singură cugetare mĕ frămêntă! Las după mine un biet orfan. Inaintea morméntuluĭ mĕ opresc gândindu-mĕ la fiul meŭ. Fiţĭ părinte bun pentru Didumenius şi voĭ muri ca o mumă bună pentru fiica vóstră Dochia!

Pe când vorbea împĕrătésa, sufletul luĭ Macrin fu turburat de fel pe fel de bănuelĭ; împĕratul 'şĭ frămênta mintea de a ghici ce fel de proiecte infernale a maĭ zămislit acéstă criminală femeiă!

— Nu mĕ crezĭ, împĕrate, înganâ Nonia Celsa după o pausă, nu crezĭ că iţĭ propun împĕcare. Uite-te dar, fiica ta mĕ crede, ea ştie că'ĭ voesc binele...

Şi cu aceste cuvinte împĕrătésa făcu semn Dochieĭ ca dênsa să se apropie de patul sĕŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Plecaţi cu toţii spre Dacia. Du cu tine pe fata cu muma, iar eŭ voiŭ rĕmânea la Roma cu Diadumenius. Pe când veĭ ţine piept hordelor sĕlbatice a Schiţilor şi Sarmaţilor, eŭ voiŭ menţine ordinea aci în Italia. Despărţenia nóstră va fi eternă şi nicĭ odată nu ne vom maĭ întâlni. Adio, fiĭ fericit cu fiica ta!

Impĕrătésa se pleca spre Dochia şi o sărută pe frunte. Apoĭ cu mâna sa învelită în purpura mantaleĭ, ea deschise cutióra de oţel şi scoţênd din ea un şérpe mic verdŭĭ îl încolăci în jurul gâtuluĭ copileĭ.

— Iată, copilă şi şérpele tĕŭ iubit, ia-l cu tine şi nu mĕ uita.

Dochia ridică mâna pentru a desmerda pe Psylla sa, dar imediat simţi o durere, şérpele o muşcase de mână.

— Nu e nimic, zise impĕrătésa, Psylla s'a supĕrat că am strâns'o póte prea tare.

Dar pe când impĕrătésa vorbea, un alt sérpe eşi de sub plapoma patuluĭ şi ca turbat se aruncă asupra şérpeluĭ, care se mişca împrejurul gâtuluĭ Dochieĭ. Acest şérpe era adevĕrata Psylla, care dintr'o singură săritură apucă pe şérpele verde de cap şi 'l şi sfărîmă printre dinţiĭ sĕĭ ascuţiţi. O dată şérpele verde omorît, Psylla se scobóră de pe umeriĭ feteĭ şi dispăru sub patul impĕrăteseĭ.

(Finele în numĕrul viitor) Z. A.

GRIMASA

Grimasa este o strâmbătură de obraz, o contorsiune a muşchilor obrazuluĭ, pe care maĭ cu sémă aŭ obiceiŭ să o facă unii din copiĭ, voind a exprima vr'o neplăcere saŭ alt simţimênt.

Adese orĭ, fie-care din noĭ a întâlnit pe aceştĭ copiĭ, carĭ aŭ contractat deplorabilul obiceiŭ de a'şĭ sluţi obrazul prin fel de fel de grimase. Încetul cu încet, obiceiul acesta devine aşa de tare, în cât nu să póte desbăra de el, de cât cu mare anevoe. Oameniĭ 'şĭ bat joc de aceştĭ copiĭ şi aŭ dreptate, căcĭ este ridicol a privi faţa unuĭ grimasar.

Acum un secol trăia în Franţa un om care cu ajutorul grimaselor 'şĭ câştiga pâinea. Acest om fu poreclit de Parisienĭ «*Le grimacier*». El se arĕta publiculuĭ într'o baracă, construită la *Temple*. In secolul XVI în Englitera niște saltimbancĭ furaŭ copiĭ şi făcându-le fel de fel de operaţiĭ pe obraz, dădeaŭ fizionomieĭ lor niște expresiĭ hidóse saŭ ridicole. Aceştĭ copiĭ operaţĭ, păstraŭ pentru viaţa întrégă o expresie óre-care pe faţă: uniĭ părea că rîd mereŭ, alţiĭ din contră că plâng. Copiiĭ aceştia jucaŭ diferite piese de teatru pe la târgurĭ şi iarmaróce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

surĭ, forma un fel de basin. Acest basin se isprăvea de sigur dincolo de pescerĭ, un canal bine desemnat arĕta locul pe unde apa se scurgea.

— Credeţĭ póte, ḑise Dik, arătându-ne locuinţa sa de iarnă, că trăim aci ca într'o capcană? Aşĭ! Avem destulă carne sărată şi afumată. Pentru caĭ asemenea avem ceva fin. Şi apoĭ uitaţi-vĕ aci.

Cu aceste cuvinte dênsul ne arĕtă o piatră mare. care era aşezată tocmaĭ la gura canaluluĭ.

— Imediat ce vom scóte acéstă piatră, canalŭl se va usca şi pe fundul sĕŭ vom putea eşi d'aci drept în vale.

(Finitul va urma) A.

HÂRTIE PENTRU A COPIA UN DESEMN

Pentru a lua trăsăturile unuĭ desemn, însemnênd cu mare băgare de sémă contururile sale cu un creion, întrebuinţarea, *benzineĭ* este fórte avantagiósă. Benzina posedă proprietatea de a da hârtieĭ o transparenţă mare, care dispare imediat ce lichidul s'a evaporat. Acéstă proprietate permite a nu întrebuinţa hârtia pentru calcomanie. Este destul a lua or ce hârtie albă, a o aplica peste desemn, apoĭ a muia suprafaţa hârtieĭ cu benzina. După acésta se póte face desemn, fie cu plumb, fie cu cernélă chineséscă. Benzina evaporându-se, hârtia devine iarăşĭ netransparentă, iar desemnul peste care s'a aplicat faţa muiată a hârtieĭ nu se strică.

Ghicitóre

Am un căţeluş ciudat
Nu se pricepe la lătrat
Dar nicĭ în casă
Nu te lasă

?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

APARE O DATĂ PE LUNĂ

AMICUL COPIILOR

No. 6. BUCUREŞTI, SEPTEMBRE 1893 Anul III.

PSYLLA

ROMAN PENTRU COPII

Dedicat memorieĭ Domnişóreĭ Lolica Z. Arbore.

VIII

Moartea împărătesei Nonia Celsa.

In acest moment, Calpurnia se repezi către fiĭca sa muşcată de şérpe. Ea aplecă gura sa la rană şi se incercă a suge veninul, pe care reptila 'l inoculase. Impĕratul Macrin la rîndul sĕŭ ajută pe nenorocita mumă. Privind la cele ce se petrec, pentru a putea contempla şi maĭ bine opera gelozieĭ sale, Nonia Celsa se ridică de pe patul sĕŭ, dar imediat căzu iarăşĭ pe perine, sbuciumată de nişte convulsiĭ.

Profitând de acéstă perdere de consciinţă a impĕrătesei, consulul şopti la urechea împĕratuluĭ:

— Pre legea mea, şérpele nu este veninos, copila nu e de loc in primejdie. Plecaţĭ în Africa, pentru ca marea se vĕ despartă de impĕrătésă. Totul este deja pregătit pentru voiagiŭ. Luaţĭ pe Diadumenius cu voĭ, 'l voiŭ imbăta şi transporta pe vas mort-beat.

Plecaţĭ şi n'aveţĭ teamă!

Impĕratul Macrin luă în braţe pe fiica sa si urmat de Calpurnia, eşi din apartamentele împĕrăteseĭ.

Severus Pilumnus n'a mintit. La ieşirea din palat un car cu patru caĭ superbĭ, conduşĭ de însuşi Catulus, aştepta pe împĕratul şi femeile. Peste un ceas de drum Macrin ajunse deja la port, se îmbarcă pe un vas impreună cu fiica şi vasul porni spre Africa.

In momentul când împĕratul fugea, consulul Romei impreună cu medicul grec se apropiară de patul împĕrăteseĭ, rĕmasă în nemişcare. D'odată ambiĭ ómenĭ vĕzură pe Psylla încovoindu-se şi apoi sărind de pe gâtul bolnaveĭ. Reptila şerpui iute-iute spre uşa prin care eşi Dochia, dusă în braţe de tatăl eĭ.

—Impĕrătésa a murit! exclamă medicul. Şérpele a înăduşit'o. Priviţĭ acest semn vînăt în jurul gâtuluĭ împĕrăteseĭ!

— Aĭ dreptate! Şérpele a rĕsbunat pe stăpâna sa... Ascultă bĕtrâne, de vreĭ să scapĭ d'aci, de vreĭ să fiĭ bogat şi să trăeştĭ liniştit, atuncĭ serveşte-mĕ cu credinţă şi devotament. Dacă mĕ veĭ trăda, voiŭ împlini ultima voinţă a împĕrăteseĭ!

— Spune consule, ce voeştĭ se fac? rĕspunse medicul.

— Trebueşte ca în curgerea uneĭ sĕptămânĭ de zile cel puţin, nimenĭ în Roma să nu afle despre mórtea împĕ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
39,820.
revistatransilvania.ro/mdrr

rățeseĭ şi plecarea împĕratuluĭ. Când împĕratul va ajunge în Africa, când dĕnsul va fi în mijlocul armatelor nóstre şi va cădea în mâinile luĭ Heliogabal, atuncĭ vom anunţa Romeĭ mórtea Nonieĭ Celsa! Iar până atuncĭ inelul eĭ ne va servi pentru expediarea afacerilor statuluĭ.

— Dar din care parte eştĭ d-ta consule? întrebă medicul. Din partea împĕratuluĭ saŭ a luĭ Heliogabal, comandantul legiunilor din Africa?

— Din nicĭ o parte. Să se bată între eĭ!

— Şi când sórta se va pronunţa?

— Voiŭ fi din partea celuĭ care a biruit!

Medicul grec se închină respectuos înaintea consululuĭ.

— Haide! Să nu perdem timp. In calitatea ta de medic veĭ interzice intrarea în acéstă cameră or căruĭ om. Veĭ zice că somnul în care aĭ cufundat pe împĕrătésa nu trebue turburat, că dĕnsa pentru a se vindeca trebue neapĕrat să dórmă aprópe neîncetat. Veĭ aduce demâncare singur şi mâncând aci, veĭ declara că împĕrătésa a cinat. In fine ce să'ţĭ maĭ spun, eştĭ grec şi prin urmare eştĭ destul de mincinos, ca să înşelĭ Roma întrégă.

Medicul salută iarăşĭ pe consul. Pilumnus părăsi palatul.

Totul s'a făcut, după porunca luĭ Severus. Nimenĭ n'a trădat secretul sĕŭ. Unĭĭ pentru că aŭ priimit parale, alţiĭ pentru că ambiţionau posturĭ, iar cea maĭ mare parte de frică. Pilumnus puse mâna pe putere şi dând la o parte pe ceĭ carĭ refusară să'l servéscă, acoperi cu favoruri pe ceĭ carĭ căzură la genunchĭ înaintea sa.

In ziua când apăru în *Actele diurnale* declaraţia privitóre la mórtea împĕrăteseĭ Nonia Celsa, precum şi ştirea despre plecarea în Africa a împĕratuluĭ Macrin, nimenĭ în Roma, ba chiar în Italia întrégă nu s'a mirat şi n'a fost surprins de aceste ştirĭ.

Iată în ce mod *Actele diurnale* povestesc aceste evenimente:

„In anul 969 [1]), în ziua a 14-cea a „calendelor din Aprilie, s'a serbat praz„nicul instituit de Numa în onórea luĭ „Tellus. In templul luĭ Jupiter s'aŭ „tait vacĭ pline.

„Spre ora cincea a sereĭ, Eternitatea „Sa Nonia Celsa a murit după o crisă „violentă a uneĭ boale grele.

„Sublimul împĕrat Macrin, cuprins „de o durere adâncă, a plecat imediat „în Africa împreună cu tînĕrul Cesar „Diadumenius.

„Prin testamentul împĕrăteseĭ şi edic„tul împĕratuluĭ, consulul Severus este „investit cu puterea guvernatoruluĭ ge„neral al Romeĭ.

„Ceremonia de apotheosă se va ce„lebra în ziua a şăptea".

Pompa luxósă precum şi întregul spectacol al apotheoseĭ înmormêntăreĭ Nonieĭ Celsa, fără evenimente, carĭ aŭ mişcat întru cât-va poporul roman. *Puţin 'ĭ păsa acestuĭ popor corupt ce fel de stăpânĭ avea dĕnsul, numaĭ jugul birurilor să nu'l apese, numaĭ să nu muncéscă şi să trăiască pe socotélă miilor de robĭ,* carĭ asudaŭ, cultivând pământul, muncind la fel de fel de meşteşugurĭ, fără a avea drept de a se amesteca în afacerile statuluĭ.

Poporul roman, pe aceste timpurĭ se despărţea în douĕ clase: una — cea de sus era compusă din patriciani, proprietarĭ marĭ, carĭ trăiau din venitul pământurilor lor (latifundia), cultivate de robĭ; alta — pleba cea de jos compusă din cetăţenĭĭ Romeĭ în numĕr de vr'o 200,000 ómenĭ, carĭ trăiaŭ din fărâmăturile ce cădeaŭ de pe masa patricianilor. Acestă plebă lenevită, desfrânată, avidă de plăcerĭ şi petrecerĭ era pururea gata a aplauda şi a proslavi pe cel d'întâiŭ parvenit, care putea să'ĭ umple stomacul şi să o delecteze cu ceva spectacole la circ. Restul locuitorilor Romeĭ se compunea din robĭ, adică din ómenĭ de alt neam, cumpĕraţĭ saŭ luaţĭ ca prizonierĭ la resbel şi vînduţĭ în robie.

[1]) După calendarul roman de sigur.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Apoteoza înmormêntăreĭ uneĭ împĕrătese deştepta la gradul cel maĭ înalt curiositatea poporuluĭ roman. O mulţime imensă veni să privească exposiţiunea publică a rĕmăşiţelor „divine“. Nonia Celsa, era culcată pe un pat de abanos, acoperit cu stofe de purpur. Catafalcul sub care era aşezat acest pat, s'a înălţat în chiar *palatium* imperial. Faţa descompusă a repausateĭ era acoperită cu o mască făcută de céră, pe care poporul privea în tăcere, cadavrul înfăşurat într'un linţoiul îmbuibat cu fel de fel de arome, era ascuns sub o mulţime de stofe, cusute cu fir de aur. Nişte sclave tinere, cu piciórele şi mâinele góle, apĕrau manechenul de muşte, clătinând nişte evantaliĭ făcute din pene de struţ; în jurul catafalculuĭ se ţineau matrone-patriciane în haine lungĭ, cu pĕrul despletit şi cu ochiĭ plinĭ de o tristeţă prefăcută.

Când veni ziua înmormêntăreĭ, consuliĭ se presintară la palatul imperial şi porunciră ca rĕmăşiţele mortuale să fie ridicate de către gardiĭ pretorianĭ, în ţinuta de paradă. O procesiune splendidă se formă atuncĭ: douĕ legiunĭ romane fură înşirate de alungul stradelor, pe carĭ trebuia să trécă acea procesiune. După catafalcul cu figura de céră a împĕrăteseĭ, douĕ statuĭ de aur a Nonieĭ Celsa fură purtate de nişte sclavĭ nubienĭ, apoĭ venea un şir lung de busturĭ a tutulor împĕraţilor, carĭ aŭ precedat pe Macrin, după acésta venea chorul fetelor şi chorul băeţilor, carĭ cântaŭ imnurile în onórea defuncteĭ, după chorurĭ mergea senatul în corpore, apoĭ demnitariĭ statuluĭ, apoĭ gradele superióre a legiunilor şi aşa maĭ departe.

In mijlocul Forumuluĭ, procesiunea se opri, pentru a asculta serviciul divin, cântat de nişte preoţĭ. D'aci procesiunea se îndreptă în fine, spre câmpul luĭ Martie.

Pe acest câmp se înălţa un fel de templu, construit numaĭ din lemne aromatice, interiorul templuluĭ fu plin de buturugĭ îmbuibaţi cu smólă şi unt-de-lemn. Templul decorat cu stofe de purpur, cu covóre de Persia şi bracarde de aur, avea patru caturĭ, al căror dimensiune din jos în sus descreştea mereŭ. Patul cu repausata fu aşezat în catul al treilea pe o grămadă de lemne. Când totul a fost gata, nişte sacerdoţĭ se apropiară de templu cu masalale aprinse în mainĭ. Peste o clipă templul începu a arde; flacărĭ se ridicară sus în cer şi în curînd, totul se prefăcu în cenuşe.

Atuncĭ consulul Severus, urmat de patricianul Quintus Ovilius se apropiară la rêndul lor de acea cenuşe şi cu ajutorul sacerdoţilor culeseră într'o urnă cenuşa rĕmasă după arderea cadavruluĭ împĕrăteseĭ.

Când ceremonia înmormêntăreĭ s'a terminat, Severus merse acasă împreună cu amicul sĕu Ovilius:

— Amice, 'ĭ zise dênsul, încă o apotheosă ca acésta, şi voiŭ fi împĕrat! Să dea zeiĭ ca eternul Macrin şi Olivul Heliogabal în curênd să trécă pragul vieţeĭ.

IX

Sever n'a greşit, prevĕzênd sórta apropiată a împĕratuluĭ. Deja ultima óră a luĭ Macrin se apropia. Când dênsul ajunse în Africa, el găsi acolo armatele romane fórte rĕŭ dispuse pentru persóna sa sacră. Heliogabal isbuti a corumpe în favórea sa pe toţĭ generaliĭ armateĭ. Imediat ce ştirea despre mórtea Nonieĭ Celsa a ajuns la soldaţĭ, o rescólă militară isbucni cu furie. Legiunea, pe care Macrin a expediat'o în contra resvrătitoruluĭ Heliogabal, fu măcelărită de către Ulpius, care a trecut în partea nouluĭ pretendent la corónă.

Aflând despre acésta, Macrin voia să fugă cu ajutorul miculuĭ numĕr de soldaţĭ conduşĭ de centurionul Catulus şi rĕmaşĭ credincioşĭ luĭ. El plecă spre Antiohia, dar fu ajuns pe drum de Heliogobal, soldaţiĭ căruiĭ 'l şi asasinară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Catulus căzu scăldat în sânge, voind în zadar a apĕra pe nenorocitul părinte al Dochieĭ.

Trecură apoĭ opt-spre-zece anĭ de zile. Quintus Olivius, însărcinat cu comandamentul armatelor romane din Africa, într'o zi de restriştie, s'a vĕzut silit la rândul sĕŭ să fugă din lagăr pentru a scăpa viaţa sa ameninţată de o nouă rescólă militară. Cauza acesteĭ rescoale a fost ştirea ajunsă în lagăr despre mórtea împĕratuluĭ Severus, asasinat lângă Mayenţa de către un óre-care Maximus.

Pentru a'şĭ scăpa viaţa Olivius, trecu marea şi se refugiă în Trachia, apoĭ trecu Dunărea şi se ascunse în munţiĭ Carpaţĭ.

Obosit de atâta umblet, învins de fóme, cu piciorile acoperite de rănĭ, Ovilius dete într'o zi peste o mică poiană, umbrită de nişte brazĭ seculariĭ. Un isvor şerpuia de acurmezişul poieneĭ, iar pe malul acestuĭ isvor se jucaŭ treĭ băeţĭ de o frumuseţe rară.

La apariţiunea unuĭ străin, a căruĭ barbă şi pĕr eraŭ în desordine, hainele rupte şi prăfuite, copiiĭ părăsiră jocul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi se puseră pe fugă spre tufiş. Dar în fuga cel mai mic dintre băeţi căzu jos şi ridicându se iute în picióre se vĕzu prins de străin. Voind a ajuta copilul şi a'l mângâia, omul 'l luă în braţe, dar în acelaş moment simţi o durere la mâna drépta. Un şérpe verde fórte mare se încolăci împrejurul braţului sĕŭ. Capul reptileĭ ridicat în sus avea gura deschisă, şérpele ameniţa cu dinţiĭ sĕĭ ascuţiţĭ, cu limba scósă afară pe Quintus Olivius.

La sgomotul copiilor carĭ intrară în tufiş, apăru o femeiă de o frumuseţe rară. Dênsa eşi dintr'o căsuţă construită tocmaĭ sub ramurile brazilor. Copiiĭ alergară spre dênsa, agăţându-se de pólele tuniceĭ sale.

— Cer adăpost şi o bucată de pâine femeiă! zise Olivius în limba latină.

Femeia surîse şi 'ĭ rĕspunse în aceiaşĭ limbă:

— Salve ţie trecĕtorule, intră şi veĭ găsi ceia ce ceriĭ.

Comandantul armatelor romane recunoscu atuncĭ în acea femeiă pe fata slăbuţă, delicată de altă dată, care la Roma a produs aşa mare impresiune la Circ.

Aniĭ carĭ aŭ trecut, transformară pe Dochia dintr'o fată delicată şi slăbuţă, într'o femeiă sĕnĕtósă, muma a treĭ băeţĭ puternicĭ.

Intrând în casă, Ovilius fu surprins vĕzênd că şérpele, care 'l-a speriat aşa de tare se află acum încovoiat împrejurul picióreloŕ unuia din băeţĭ. Vĕzênd surprinderea óspeluĭ, Dochia 'ĭ zise:

— Nu vĕ speriaţĭ, este Psylla, pe care aţĭ cunoscut'o.

— A! este Psylla! exclamă Ovidius. Acum 'mĭ aduc aminte.

In curênd intră în casă o femeiă bĕtrână, urmată de un om ca de vr'o 40 de aniĭ.

— Catulus! strigă Ovilius.

Şi ambiiĭ ómenĭ se îmbrăţişară. Bĕtrâna femeiă era Calpurnia, iar muma luĭ Catulus, bĕtrâna Mamurtia a murit de mult.

— Cine domneşte la Roma? întrebă Catulus, după ce Ovilius mâncase şi se odihnise.

— Severus a murit asasinat de către un Goth anume Maximus. Acest asasin e acum împĕratul Romeĭ! rĕspunse Ovilius.

— Şi ce crezĭ să facĭ acum? Unde vreĭ să te ducĭ.

— Ştiŭ eŭ? zise Ovilius. Dacă 'mĭ veţĭ permite, voĭ rĕmânea aci, saŭ mĕ voiŭ aşeza la Sarmisegetusa, unde voĭ sfârşi zilele mele în linişte şi pace.

— Sarmisegetusa zace în ruine! Poporul dac e risipit prin munţĭ şi colo în valea Dunăreĭ trec mereŭ nişte bande de neamurĭ sĕlbatice, a căror numĕr e ca nisipul măreĭ. Rĕmâĭ cu noĭ mai bine şi veĭ găsi aci liniştea şi pacea dorită!

Aci, scumpiĭ meĭ cetitorĭ şi gingaşele mele cetitóre, se isprăveşte istoria mea despre Dochia şi Catulus, care, precum de sigur aţĭ înţeles, a devenit soţul stăpâneĭ căsuţeĭ şi tată celor treĭ băeţĭ.

(Fine) A. Z.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr